UCHWAŁA NR XXV/192/26
RADY GMINY PLEŚNA

z dnia 29 czerwca 2026 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna na lata 2026-2029”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2026 r., poz. 662) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Pleśna uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna na lata 2026-2029” w brzmieniu określonym w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Pleśna.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady

Janusz Jarząb

Załącznik do Uchwały Nr XXV/192/26 Rady Gminy Pleśna z dnia 29 czerwca 2026 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna na lata 2026-2029

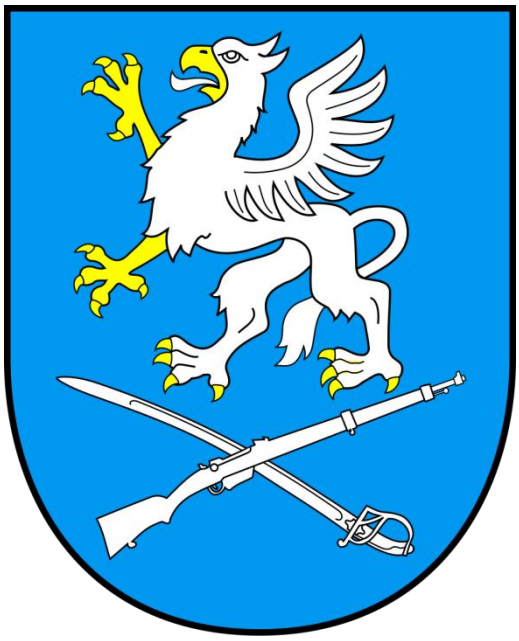

opracował: LABRYS Urszula Jedynak

marzec 2026

1. Wstęp ... 3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami ... 3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce ... 4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego ... 10
4.1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami ... 10
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu ... 12
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego ... 16
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy) ... 16
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy ... 20
5.2.1 Położenie, podziały administracyjne i zarys historii obszaru gminy ... 20
5.2.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego i zasobów dziedzictwa ... 26
5.2.3. Zabytki archeologiczne ... 38
5.2.4. Dziedzictwo niematerialne ... 40
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony ... 41
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków ... 43
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy ... 49
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń ... 50
7. Priorytety i kierunki działania w ramach GPOnZ ... 54
8. Instrumentarium realizacji GPOnZ ... 56
9. Zasady oceny realizacji GPOnZ ... 57
10. Źródła finansowania GPOnZ ... 58
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków ... 68
12. Podsumowanie ... 68
13. Bibliografia ... 70

załącznik 1

załącznik 2

1. Wstęp

Gminny Program Opieki nad Zabytkami (GPOnZ) jest dokumentem strategicznym, pełniącym funkcję podstawowych wytycznych do zarządzania dziedzictwem kulturowym na poziomie lokalnym. Jest to element wspierający politykę administracyjną w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania działań w dziedzinie ochrony zabytków oraz popularyzacji i promocji dziedzictwa kulturowego.

Bazuje on na identyfikacji dziedzictwa w granicach administracyjnych gminy Plesna wykonanej w ramach Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ), ale uwzględnia również dziedzictwo niematerialne oraz analizę zachowanego krajobrazu kulturowego. Dokument ten uwzględnia zmiany zaistniałe na przestrzeni minionych czterech lat w obowiązującym prawie dotyczącym zagadnień związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, a także wprowadza uaktualnienia w stosunku do istniejącego stanu zabytków zlokalizowanych na terenie gminy w okresie realizacji poprzedniego programu (2014-2018). GPOnZ odnosi się zarówno do ponadlokalnych celów opieki nad zabytkami, a także do lokalnych strategii rozwojowych gminy. Przygotowany program bazuje na zasobach własnych gminy, ale również na zabytkach, które stanowią własność innych podmiotów znajdujących się na terenie gminy.

Utworzenie gminnego programu ma na celu nie tylko zahamowanie procesów degradacji zabytków, ale także wyznaczanie kierunków działania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochrony krajobrazu kulturowego, upowszechniania i promowania dziedzictwa gminy. GPOnZ ma również za zadanie zwiększyć wiedzę mieszkańców o lokalnych zabytkach i tradycjach, a także zwrócić uwagę na potrzebę ich zachowania dla kolejnych pokoleń. Może on w ten sposób wpływać na zwiększenie potencjału gminy poprzez integrację społeczności lokalnej wokół problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami po uzyskaniu pozytywnej opinii Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Delegatura w Tarnowie oraz przyjęciu go uchwałą Rady Gminy Pleśna będzie stanowił „platformę" do współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków, a Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Krakowie, Delegatura w Tarnowie.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z jej najnowszymi zmianami (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która mówi o obowiązku sporządzania programu opieki nad zabytkami na okres czterech lat przez samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami. Są to:

1) (uchylony)

2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Powyższa ustawa (również w art. 87) nakłada na samorząd następujące obowiązki i uprawnienia:

- uzyskanie opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla opracowanego programu przed przyjęciem przez radę gminy (ust. 3),
- publikację w dzienniku urzędowym województwa (ust. 4),
- sporządzenie (co 2 lata) przez zarząd gminy sprawozdania z realizacji programu w okresie dwuletnim i przedstawienie go radzie gminy (ust. 5).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Ochronę dziedzictwa kulturowego oraz opiekę nad zabytkami w Polsce podnosi przede wszystkim Konstytucja, która nakłada na państwo i obywateli obowiązek ochrony zabytków, a w szczególności:

- art. 5 określa dziedzictwo narodowe jako wartość strzeżoną przez państwo polskie,
- art. 6 ust. 1 mówi, że Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju,
- art. 86 stanowi, że każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Ustawa nakłada na organy samorządowe i właścicieli zabytków następujące obowiązki:

- art. 4 Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

- art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje również podstawowe pojęcia dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. Bez względu na stan zachowania ochronie podlegają (art. 6, ust. 1):

- art. 6, ust. 1, pkt 1 - zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,
b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
c) dziełami architektury i budownictwa,
d) dziełami budownictwa obronnego,
e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
f) cmentarzami,
g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- art. 6, ust. 1, pkt 2 - zabytki ruchome będące, w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
f) instrumentami muzycznymi,
g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- art. 6, ust. 1, pkt 3 - zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
b) cmentarzyskami,
c) kurhanami,
d) reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (Art. 6, ust.2)

Artykuł 7 tej ustawy definiuje formy ochrony zabytków i są to:
1) wpis do rejestru zabytków;
1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
2) uznanie za pomnik historii;
3) utworzenie parku kulturowego;
4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Artykuł 16 daje samorządom gminnym uprawnienia do wprowadzania przestrzennej formy ochrony jaką jest park kulturowy, i tak:
1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
1a. Rada gminy ogłasza w prasie miejscowej oraz przez obwieszczenie, a także w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości, o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego, określając formę, miejsce i termin składania wniosków dotyczących projektu uchwały o utworzeniu parku kulturowego, nie krótszy jednak niż 21 dni od dnia ogłoszenia.
2. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
3. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
4. W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
5. Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.
6. Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Z kolei art. 17 mówi:
1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
4) składowania lub magazynowania odpadów.
2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131–

134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647). W art. 19 ustawodawca zwraca uwagę na konieczność uwzględniania ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym:

1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych[1]:

1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;

2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków;

3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu (art. 20).

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21).

W art. 22 zamieszczone są wytyczne dotyczące prowadzenia gminnej ewidencji zabytków:

- art. 22, ust. 1, pkt 4 – Wójt, burmistrz, prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy,
- art. 22, ust. 1, pkt 5 - W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

[1] Podobnie jak w znowelizowanej w 2023 roku Ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która również zawiera zapisy określające konieczność uwzględnienia wymagań ochrony zabytków podczas przygotowywania planu ogólnego (Art. 13b, pkt. 3j) oraz uzgodnienia jego projektu z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków (Art. 13i, pkt. 5b).

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3) utracił moc z dniem 18.05.2023 w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia (na postawie wyroku TK z dnia 11 maja 2023 roku Dz.U. poz. 951).

Prawo o ochronie zabytków wprowadza możliwość finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego prac konserwatorskich i robót budowlanych przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków, a nie, jak dotychczas, jedynie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków (art. 81). Ta sama ustawa wyznacza wójta, burmistrza lub prezydenta miasta jako instytucje do których należy zgłaszać wszelkie informacje dotyczące stanu zachowania zabytków oraz odkrycia zabytków archeologicznych (rozdz. 11).

Podczas opracowywania niniejszego programu wzięto również pod uwagę inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które są zamieszczone w wielu obowiązujących ustawach, a w tym w:
1) ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz.U. 2026 poz. 538)
2) ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2026 r. poz. 524)
3) ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2025 r. poz. 647)
4) ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o Ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r. poz. 13)
5) ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2026 r. poz. 339)
6) ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2026 r. poz. 457);
7) ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:
1) ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385);
2) ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują natomiast przepisy:
1) ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164)

Przepisy dotyczące miejsc pamięci narodowej są zawarte:
1) w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2023 r. poz. 102);
2) w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2337).

Ponadto zasady prowadzenia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uszczegółowiają inne akty wykonawcze i rozporządzenia:

- rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259) mówi, że starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie;
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 979);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650);
- rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 75, poz. 706);
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz. U. z 2004 r. Nr 102, poz. 1066);
- rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1901);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 i z 2006 r. Nr 24, poz. 181);
- rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212. poz. 2153);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 poz. 2425);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2011 r. Nr 113, poz. 661, z 2019 r. poz. 1886 i z 2021 r. poz. 56);
- rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań

konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609, z 2019 r. poz.1721 i z 2021 r. poz. 81);

rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019, poz.1470).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Najważniejsze cele strategii państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały określone w **Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026** (Uchwała nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.). Wyznacza on kilka kluczowych kierunków działań, których celem nadrzędnym jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii, a w rezultacie zwiększenie zasobu zabytków w Polsce. Składają się na niego poniższe cele szczegółowe oraz kierunki działań.

Cel szczegółowy 1: weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości

Kierunek 1.1: Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju

Kierunek 1.2: Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, w skład którego wchodzą następujące zadania: model i system wartościowania zabytków, plany zarządzania dla Pomników Historii, wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych, system bezpieczeństwa zabytków i projektowanie konserwatorskie.

Kierunek 1.3: Realizacja międzynarodowych zobowiązań w postaci implementacji konwencji UNESCO z 1972 do ustawy o ochronie zabytków, wdrożenia Konwencji UNESCO z 2001 roku, współpraca międzynarodowa z UNESCO, wsparcie procesu tworzenia planów zarządzania dla miejsc światowego dziedzictwa

Cel szczegółowy 2: wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków

Kierunek 2.1: Cyfryzacja procesów administracyjnych w postaci cyfryzacji procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków, opracowania i realizacji programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków

Kierunek 2.2: Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez wdrożenie i rozwój programu AZP+, digitalizacja i udostępnianie zasobu archiwalnego, rozwój zasobu dokumentacyjnego 3D, rozwój portalu Zabytek.pl.

Kierunek 2.3: Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami

Cel szczegółowy 3: rola zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja)
Kierunek 3.1: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych, obejmujący następujące zadania: strategia przeciwdziałania skutkom zmian klimatycznych dla zachowania zabytków, w**sparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami,** *twój dom – dialog z tradycją*, **upowszechnianie tradycyjnych, neutralnych dla środowiska, metod i technik rzemieślniczych – „Szkoła rzemiosł CAD", w**arsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich, wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych, proces prowadzenia inwestycji w obiektach zabytkowych - szkolenia dla samorządów.
Kierunek działań 3.2: edukacja i podnoszenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego z następującymi zadaniami: w**łączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach, badania społeczne i statystyczne dotyczące dziedzictwa kulturowego,** pomiar wpływu kultury i dziedzictwa na rozwój społeczny, **kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dziedzictwa kulturowego,** wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom, **edukacja o dziedzictwie kulturowym, z uwzględnieniem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami,** utworzenie i rozwój działalności Forum Posiadaczy Zabytków przy Generalnym Konserwatorze Zabytków.

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi następujące programy, które umożliwiają realizację założeń powyższego programu (szczegóły na stronie www.nid.pl):
- Wspólnie dla dziedzictwa
- Niematerialne – przekaż dalej
- Ochrona zabytków archeologicznych

Ponadto uchwałą Nr 155 z dnia 27 października 2020 r. Rada Ministrów ogłosiła dokument **„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030"** (M.P. z 2020 r. poz. 1060), w którym zawarła trzy cele szczegółowe dotyczące wsparcia kompleksowej modernizacji systemu zarządzania rozwojem kraju, wzrostu jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków (cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne; cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich; cel szczegółowy 3. Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju).

Dla ochrony zabytków istotny jest drugi cel szczegółowy.

Cel ten polega na „budowaniu kompleksowej polityki państwa w zakresie zwiększania szeroko rozumianej aktywności obywatelskiej, wzrostu udziału i zaangażowania obywateli w życie publiczne oraz ich wpływu na planowanie i realizację zadań publicznych zgodnie z zapotrzebowaniem społecznym".

Na cel szczegółowy 2. Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich składają się:

2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,

2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, Cel polegający na wdrożeniu aktywnego uczestnictwa w kulturze. Dziedzictwo kulturowe należy „efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego, m.in. przez różnorodne inwestycje w jego elementy: dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocję dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz uznanego przez Prezydenta RP za Pomniki Historii, a także rozwój turystyki kulturowej przy wykorzystaniu idei Europejskich Szlaków Kulturowych"

W ramach celu realizowane będą następujące projekty strategiczne: **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, Rozwój Turystyki Kulturowej, Krajobraz mojego miasta** („którego celem jest zwrócenie uwagi władz samorządowych, firm, instytucji oraz społeczeństwa na problem chaosu reklamowego i konieczność zrównoważonego planowania przestrzeni miejskiej. Zwiększony zostanie nacisk na działania edukacyjne oraz promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznej") itp.

Poza tym realizowane będą następujące cele:

2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,

2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,

2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy opracowywaniu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami odnoszono się do podstawowych dokumentów określających wizję rozwoju województwa małopolskiego i powiatu brzeskiego oraz do opracowań strategicznych w zakresie planowania przestrzennego i ochrony zabytków na obszarze regionu i powiatu. Są to:

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030" (Uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego Nr XXXI/422/20 z dnia 17 grudnia 2020 roku)

W dokumencie przedstawiono cztery główne wyzwania dotyczące dziedzictwa kulturowego:

„Zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, szczególnie przeprowadzenie prac adaptacyjnych i modernizacyjnych obiektów zagrożonych (np. drewnianego budownictwa mieszkalnego – interwencja „in situ", zabytkowych dworów, pałaców i zamków oraz zabytkowych obiektów techniki).

Kultura żywa – zachowanie aktywności twórców i animatorów oraz utrzymanie popytu na usługi w sektorze kultury.

Podtrzymanie wizerunku Małopolski jako regionu silnego kulturowo i twórczo wykorzystującego potencjał innowacji oraz kształtującego swą tożsamość i doceniającego swoje korzenie.
Kultura dla nowego pokolenia – świadomość i wrażliwość ludzi – wzmocnienie edukacji kulturowej poprzez rozszerzenie oferty edukacyjnej, budowanie tożsamości lokalnej i ponadregionalnej"

W wyżej wymienionej strategii wyszczególniono główne kierunki działania związane z dziedzictwem kulturowym i jego zachowaniem:

Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego poprzez:

1. Działania na rzecz nadawania obiektom zabytkowym, odtwarzanym i rekonstruowanym wraz z ich otoczeniem nowych funkcji użytkowych.
2. Dokumentowanie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa niematerialnego i materialnego, w tym wprowadzenie otwartej licencji dla małopolskich wzorów etnograficznych w oparciu o regionalne formy i motywy ludowe.
3. Wspieranie twórców ludowych, rzemiosła oraz produktów tradycyjnych i form aktywności regionalnych.
4. Wzmocnienie edukacji kulturalnej.
5. Stymulowanie współpracy podmiotów sektora edukacji i kultury w celu realizacji programów kulturalnych rozwijających umiejętności uniwersalne, w szczególności kompetencje kreatywne dzieci i młodzieży, oraz sprzyjających międzypokoleniowej wymianie wartości kulturowych.
6. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych.
7. Zmiana jakości usług i dostosowanie oferty kultury do zmieniających się potrzeb odbiorców.
8. Poprawa jakości istniejącej oraz budowa nowej infrastruktury, a także adaptacja obiektów na cele kulturalne, przy uwzględnieniu rozwiązań proekologicznych.
9. Tworzenie wspólnej oferty kulturalnej oraz wymiana doświadczeń i wiedzy w celu budowania nowych wartości, w ramach współpracy pomiędzy podmiotami kultury (sieciowanie).
10. Wspieranie aktywności twórców, artystów i lokalnych animatorów kultury w łączności z odbiorcami.
11. Prezentacja dorobku małopolskich twórców i artystów poza granicami województwa.
12. Kreowanie i organizowanie wydarzeń kulturalnych służących pielęgnowaniu polskości oraz rozwojowi i kształtowaniu świadomości narodowej i regionalnej mieszkańców.
13. Koordynacja i wsparcie marketingowe wydarzeń kulturalnych inicjowanych przez społeczności i instytucje lokalne.
14. Ożywianie potencjałów drzemiących w społecznościach lokalnych, m.in. organizowanie muzeów domowych i ekomuzeów.
15. Intensyfikacja działań marketingowych i promocyjnych podmiotów działających w obszarze kultury i dziedzictwa.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Małopolskiego na lata 2022-2025 (Uchwała Nr LVI/800/22 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 4 lipca 2022 roku)

Misję najnowszej edycji programu można określić jako „Pielęgnowanie i przywracanie wartości cennych elementów krajobrazu kulturowego Małopolski, kreowanie poczucia regionalnej tożsamości, wzmacnianie odpowiedzialności obywatelskiej za kulturową spuściznę pokoleń oraz stworzenie spójnego systemu ochrony i opieki nad dziedzictwem". Do misji tej zaliczmy następujące działania:

- zapewnienie możliwie najskuteczniejszej ochrony regionalnego dziedzictwa kulturowego – zarówno tego najcenniejszego, jak i tych wszystkich jego aspektów, które w powszechnym odbiorze nie są jeszcze postrzegane jako wspólne dziedzictwo kulturowe warte ochrony i opieki,
- utrzymanie bogactwa i zróżnicowania kulturowego wynikającego z długiej historii regionu,
- wydobycie inspiracyjnej siły dziedzictwa kulturowego dla teraźniejszości i przyszłości,
- harmonijna korelacja środowiska zurbanizowanego ze środowiskiem przyrodniczym,
- przywrócenie, uporządkowanie i pielęgnowanie krajobrazu kulturowego Małopolski, zagrożonego lub skażonego działaniami człowieka i rozwojem cywilizacji, związanymi np. ze niszczeniem zasobów naturalnych i kulturowych, zakłóceniami funkcjonowania ekosystemów przyrodniczych, działaniami prowadzącymi do zmian fizjonomii krajobrazu, do niszczenia układów kompozycyjnych, układów historycznych, wprowadzaniem chaosu w przestrzeni, pozbawianiem jej indywidualności i funkcjonalności,
- powiązanie przestrzeni w sieć o wieloaspektowym znaczeniu i licznych funkcjach,
- kreowanie regionalnej tożsamości wspartej na dziedzictwie, z której obecne i przyszłe pokolenia mogą czerpać wzorce oraz pomysły w procesie rozwoju osobistego, społecznego, gospodarczego,
- wzmacnianie aktywności i odpowiedzialności obywatelskiej za dziedzictwo kulturowe regionu, budowanie potencjału społecznego i relacyjnego dla dziedzictwa.

W programie został zawarty cel strategiczny: „Harmonijne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla sprostania wyzwaniom teraźniejszości i przyszłości oraz zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan", składający się z trzech celów operacyjnych i sześciu celów priorytetowych.

Cel operacyjny I - Skuteczna ochrona zasobów dziedzictwa i wartości kulturowych regionu

Priorytet I.1 Zachowanie wartości krajobrazu kulturowego oraz miejsc i obiektów dziedzictwa

Priorytet I.2 Pielęgnowanie tradycji regionalnych, w tym spuścizny po historycznej wielokulturowości regionu

Cel operacyjny II - Efektywne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową

Priorytet II.1 Wzmacnianie systemowej współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego

Priorytet II.2 Rozwijanie nowych możliwości zarządzania obiektami zabytkowymi związanych z wyzwaniami przyszłości

Cel operacyjny III - Kompetentna edukacja i promocja w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego

Priorytet III.1 Kształtowanie postaw wrażliwości na wartości dziedzictwa kulturowego
Priorytet III.2 Upowszechnianie walorów dziedzictwa kulturowego

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Tarnowskiego na lata 2020-2030 (Uchwała nr X.90.2024 Rady Powiatu Tarnowskiego z dnia 23 grudnia 2024 r.)

W „Strategii" dokonano analizy dziedzictwa kulturowego powiatu tarnowskiego takiego jak architektura drewniana, założenia urbanistyczne małych miast, zamki i fortyfikacje, zabytki kultury żydowskiej, cmentarze wojskowe z czasów I Wojny Światowej, które może stanowić o atrakcyjności turystycznej powiatu. Poza tym na terenie powiatu tarnowskiego znajdują się liczne szlaki turystyczne i atrakcje przyrodnicze, które umożliwiają aktywny wypoczynek. Znajdują się tu szlaki rowerowe i piesze. Znaczne zróżnicowanie krajobrazu umożliwia dostosowanie oferty turystyki aktywnej do profilu turysty (nizinna północ i górzyste południe powiatu). Według autorów strategii pomimo posiadanych walorów kulturowych i przyrodniczych, poziom wykorzystania potencjału turystycznego powiatu tarnowskiego wciąż jest niski.

Ochronę i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego zawierają następujące kierunki i cele:

Obszar kluczowy I: aktywność zawodowa i przedsiębiorczość

I.6. Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze
1.Rozwój turystyki bazującej na lokalnym i ponadlokalnym potencjale przyrodniczym i dziedzictwie kulturowym, w tym turystyki rowerowej, pieszej, wypoczynkowej.
2.Powiązanie i promocja atrakcji turystycznych powiatu tarnowskiego w ujęciu funkcjonalnym, w tym na bazie współpracy ponadlokalnej, przy wykorzystaniu interaktywnych narzędzi.
3.Rozwój infrastruktury turystycznej, wspierającej dostępność do miejsc i przestrzeni atrakcyjnych turystycznie.
4.Wspieranie rozwoju usług związanych z turystyką, w tym bazy noclegowej.

Obszar kluczowy III: dostępność do usług publicznych wysokiej jakości

III.4 Realizacja spójnej, atrakcyjnej i dostępnej oferty spędzania czasu wolnego
1.Spójna oferta spędzania czasu wolnego na terenie powiatu oraz rozwijanie współpracy powiatu, gmin i miasta Tarnowa w zakresie tworzenia kalendarza imprez (sportowych, rekreacyjnych, rozrywkowych).
2. Aktywna promocja walorów turystycznych, krajobrazowych, kulturowych i rekreacyjnych powiatu – sprzyjająca aktywności mieszkańców.
3. Rozwijanie współpracy powiatu, gmin i miasta Tarnowa w zakresie tworzenia kalendarza imprez.
4. Realizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami.

W sierpniu 2025 roku powołano pierwszego społecznego opiekuna zabytków w powiecie tarnowskim.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Strategia Rozwoju Gminy Pleśna na lata 2021-2031 (Uchwała nr XXVIII/258/21 Rady Gminy Pleśna z dnia 23 września 2021 r.)

Strategia dla gminy została opracowana z myślą o jak najlepszym rozeznaniu szans i zagrożeń dla rozwoju. W śród celów i kierunków strategii wiele jest związanych z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego. Spośród nich najważniejsze są:

Domena 1 – rozwój gospodarczy wykorzystujący własne zasoby i walory gminy

1. Cel strategiczny: Przygotowania zrównoważonej oferty turystycznej zabudowanej w oparciu o lokalne zasoby i potencjały gminy Pleśna

1.1. Cel operacyjny: Wypracowanie koncepcji zrównoważonej turystyki w gminie Pleśna w oparciu o porozumienie zainteresowanych partnerów

1.2. Cel operacyjny: Rozwój enoturystyki

– Przygotowanie produktów turystycznych w oparciu o potencjał winiarski regionu

– Włączenie gminy Pleśna w projekt na rzecz utworzenia Małopolskiego Centrum Winiarstwa.

– Współpraca z Tarnowską Organizacją Turystyczną w zakresie rozwoju i promocji enoturystyki.

– Tematyczna wioska winiarska.

– Utworzenie klastera winnic i producentów przy Centrum Produktu Lokalnego w Rzuchowej.

1.3. Cel operacyjny: Weekendowa turystyka krajobrazowa i historyczna

- Promocja ponadlokalna i rozwój oferty Ośrodka Sportowo-Rekreacyjnego Relaks.
- powstanie punktu informacji turystycznej na terenie ośrodka.

– Promocja i komercjalizacja produktów turystycznych Źródlanego Szlaku (w tym zacieśnianie współpracy z gminą Ciężkowice – park zdrojowy).

– Stworzenie sieci szlaków dla turystyki pieszej i rowerowej z wykorzystaniem atrakcji lokalnych (wieża widokowa, winnice, produkty lokalne, miejsca do rekreacji i sportu, integracja z szlakami rowerowymi EuroVelo) oraz zachęcanie do otwierania punktów usługowych (punkty gastronomiczne, serwisowe, sanitarne, stanowiska piknikowe, baza noclegowa itp., w szczególności przy szlakach rowerowych).

– Przygotowanie oferty dotyczącej szlaków turystyki historycznej (w szczególności oferta turystyki związanej z cmentarzami wojennymi i dziedzictwem Wojen Światowych np. okopy).

– Dbanie o zachowanie dziedzictwa historyczno-kulturowego, w tym m.in. o cmentarze wojenne z okresu I Wojny Światowej.

– Przygotowanie oferty rodzinnej na jednodniowy lub weekendowy pobyt rekreacyjny dla rodzin z dziećmi.
– Opracowanie koncepcji wydarzeń turystycznych w Gminie Pleśna (opracowanie kalendarza rocznego wydarzeń).
– Przygotowanie gier terenowych (questów).

1.4. Cel operacyjny: Wsparcie i odnowienie koncepcji produktów lokalnych

1.5. Cel operacyjny: Rozbudowa infrastruktury turystycznej

– Przystosowanie do potrzeb turystycznych centrum komunikacyjnego w Łowczówku: wypożyczalnie rowerów, transport (elektryczny) do winnic.
– Wyznaczanie nowych szlaków pieszych i rowerowych wraz z infrastrukturą (wiaty, stanice, miejsca parkowania, miejsca napraw, pola namiotowe).
– Adaptacja nabrzeża Białej dla działalności sportowej i rekreacyjnej.
– Otwarcie i działalność stałego punktu informacji turystycznej w Ośrodku Relaks.
– Zagospodarowanie terenów wokół wieży widokowej w Dąbrówce Szczepanowskiej.
– Promocja na rzecz rozwoju lokalnych miejsc noclegowych i gastronomicznych.

Domena 2: dobrze urządzona gmina z silnym poczuciem tożsamości lokalnej

2. Cel strategiczny: budowanie akceptacji i zaangażowania mieszkańców w rozwój turystyczny gminy i promocja zrównoważonej oferty turystycznej na zewnątrz

2.1. Cel operacyjny: Uświadamianie korzyści z rozwoju turystycznego gminy - edukacja i promocja wśród mieszkańców, motywowanie do działalności nastawionej na turystykę

– Akcja „Zostań turystą w swojej Gminie" (kontynuacja *„Znam gminę Pleśna").*
– Lekcje w szkołach z zakresu zrównoważonej turystyki i przedsiębiorczości.
– Konkursy gminne (…)

2.2. Cel operacyjny: Zintegrowana promocja turystyki w gminie Pleśna

– Opracowanie i wdrożenie narzędzi promocji (np. przeprojektowanie strony internetowej gminy, aplikacja gminna, zestawy upominkowe, media społecznościowe).
– Włączenie oferty turystycznej gminy w szersze oferty promocyjne i aktywna kampania promocyjna (Małopolski Szlak Winny, karta turystyczna ENOTarnowskie, Koncepcja rozwoju ekoturystyki w regionie tarnowskim, ENOTarnowskie itp.).
– Współpraca w zakresie turystyki z innymi podmiotami samorządowymi i organizacjami ponadlokalnymi
– Zbudowanie kompleksowego i nowoczesnego systemu informacji turystycznej.

Strategia proponuje również utworzenie o**bszaru Strategicznej Interwencji – Zintegrowane Obszary Turystyki, który** obejmuje swoim zasięgiem wiele obszarów punktowych zlokalizowanych na terytorium całej gminy. W ramach OSI zakłada się stworzenie sieci powiązań pomiędzy istniejącymi winnicami, miejscami noclegowymi, szlakami pieszymi i rowerowymi, punktami widokowymi czy dziedzictwem historycznym, jaki stanowią w szczególności cmentarze wojenne, zespołem przyrodniczo-krajobrazowym „Lubinka" czy Uroczyskiem Janowice. Natomiast w zakresie dziedzictwa kulturowego w skład, którego wchodzą między innymi zabytki wpisanych do Rejestru Zabytków, liczne cmentarze wojenne z czasów I wojny światowej, dwory i towarzyszące im zespoły parkowe,

zabytkowe kościoły parafialne itp. Strategia rekomenduje ich ochronę poprzez działania rewaloryzacyjne, wprowadzanie opieki konserwatorskiej, nadawanie nowych funkcji użytkowych dla obiektów zabytkowych, zabezpieczenia m.in. poprzez wykluczenie tworzenia zabudowy niespójnej z zabytkowym otoczeniem i integrację z ochroną środowiska przyrodniczego.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Miejscowego (Uchwala nr XVII/120/08 Rady Gminy Pleśna z dnia 6 marca 2008 r.)

W MPZM określono następujące obiekty środowiska kulturowego gminy Pleśna:
1) Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków
2) Obiekty budownictwa, głównie drewnianego, znajdujące się w ewidencji zabytków
3) Cmentarze zabytkowe.
4) Stanowiska archeologiczne
oraz ustalono i wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej ważniejszych obiektów środowiska kulturowego:
1) Strefy ochrony konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków - strefy ochrony ekspozycji krajobrazowej w/w obiektów,
2) Strefy ochrony konserwatorskiej cmentarzy zabytkowych,
3) Strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych,
4) Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego wsi Janowice,
5) Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej pozostałości parku podworskiego w Lichwinie.

W odniesieniu do obiektów ustalono nakazy:
a) utrzymania stanu istniejącego oraz konserwacji i rewaloryzacji obiektów i zespołów zabytkowych,
b) podporządkowania sposobu i form zagospodarowania terenu, na którym znajduje się obiekt oraz terenu wyznaczonej wokół niego strefy ochrony konserwatorskiej, potrzebie ochrony zabytku, w tym równie ochrony widoku na zabytek
oraz zakazy:
a) wprowadzania nowych inwestycji kubaturowych, zarówno w obrębie terenu na którym znajduje się obiekt zabytkowy jak i w obrębie wyznaczonej wokół niego strefy ochrony konserwatorskiej
b) lokalizacji nowych sieci elektroenergetycznych jako linii napowietrznych.
a także dopuszcza się:
a) likwidacji, odtworzenia lub dopełnienia, polegającego na budowie lub rozbudowie, elementów obiektu lub zespołu zabytkowego, w przypadku potrzeby jego rekompozycji prowadzącej do podniesienia walorów historycznych, kompozycyjno – przestrzennych i funkcjonalnych tego obiektu lub zespołu, pod warunkiem zachowania wymagań przepisów odrębnych dotyczących zagadnień konserwatorskich,
b) odbudowy obiektu lub jego części w przypadku zniszczenia w wyniku klęski żywiołowej

W odniesieniu do istniejących obiektów, ustala się nakazy:

a) dołożenia wszelkich starań aby zachowane istniejące obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków, w szczególności wartościowe obiekty architektury drewnianej tradycyjnego budownictwa ludowego,
b) dostosowania sposobu zagospodarowania i zabudowy działki, na której znajduje się obiekt, potrzebie ochrony samego zabytku, jak również ochrony jego ekspozycji widokowej od strony przestrzeni publicznej, tj. od drogi.
oraz zakazy::
a) stosowania do prac budowlanych związanych z remontowaniem obiektów zewidencjonowanych jako zabytkowe, takich materiałów budowlanych, które zacierają historyczne, stylowe cechy tych obiektów, np. jak: siding, blacha trapezowa itp.
a także dopuszcza się:
a) przebudowy i odbudowy obiektów pod warunkiem zachowania ich historycznej formy architektonicznej i detalu oraz tradycyjnego charakteru materiałów elewacyjnych, takich jak drewno, kamień, dachówka, w oparciu o inwentaryzacje rysunkowo - pomiarową lub fotograficzną.
b) dobudowy nowego budynku lub jego części do istniejącego obiektu znajdującego się w ewidencji zabytków, pod warunkiem, że budynek ten będzie nawiązywał do gabarytu, formy i detalu architektonicznego obiektu zabytkowego, a także do istniejącego charakteru materiałów budowlanych zastosowanych w elewacjach obiektu zabytkowego, w oparciu o inwentaryzację rysunkowo - pomiarową lub fotograficzną.

Wszelkie przedsięwzięcia inwestycyjne w obrębie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, wymagają postępowania zgodnego z obowiązującymi w tym zakresie przepisami odrębnymi.

W strefach ochrony konserwatorskiej wyznaczonych ustala się nakazy:
a) zachowania otwartego przedpola obiektu zabytkowego od strony przestrzeni publicznej, tj. od drogi
b) uwzględnienia w sposobie zagospodarowania terenów objętych strefami ochrony konserwatorskiej, wymagań przepisów odrębnych wynikających z faktu, iż w strefach tych znajdują się oraz mogą się znaleźć stanowiska archeologiczne,
c) utrzymania, w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu zabudowy, jej skali i formy architektonicznej, wraz z historycznym układem sieci drożnej i ogólnej struktury podziału gruntów, a także ochrony i odwzorowania sposobu rozmieszczenia budynków mieszkalnych, gospodarczych i zieleni w obrębie siedliska, w przypadku jego przebudowy, rozbudowy lub odbudowy.
d) uwzględnienia w sposobie zagospodarowania terenu pozostałości parku podworskiego w strefie ochrony konserwatorskiej
oraz zakazy:
a) lokalizacji nowej zabudowy w strefach ochrony konserwatorskiej,
b) lokalizacji wszelkich urządzeń reklamowych w strefach ochrony konserwatorskiej,
a także dopuszcza się
a) rozbudowy, nadbudowy, przebudowy lub odbudowy istniejących budynków w strefach ochrony konserwatorskiej, pod warunkiem, że utrzymany zostanie gabaryt tych budynków

o wysokości nie większej niż budynek dwukondygnacyjny, w którym druga kondygnacja stanowić będzie poddasze z pomieszczeniami użytkowymi oraz o prostokątnej formie rzutu budynku, w którym szerokość traktu nie przekroczy 9 m a inne parametry kształtowania zabudowy utrzymane zostaną zgodnie z przepisami rozdziału 2 mpzm.

W sposobie podziału gruntów na działki budowlane, należy na całym obszarze Gminy w maksymalnym stopniu nawiązywać do istniejących układów struktury własności nie zacierając ich historycznego charakteru.

MPZM został zmieniony uchwałą nr XX/169/12 Rady Gminy Pleśna z dnia 14 września 2012 r., uchwałą nr XX/170/12 Rady Gminy Pleśna z dnia 14 września 2012 r. oraz uchwałą nr XXX/273/21 Rady Gminy Pleśna z dnia 26 listopada 2021 r.

Gmina Pleśna jest obecnie na etapie aktualizacji MPZP.

Uchwała Rady Gminy Pleśna w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków Gminy Pleśna (Uchwała nr XLV/399/23 Rady Gminy Pleśna z dnia 21 kwietnia 2023 r.)

Zgodnie z uchwałą o udzielenie dotacji mogą ubiegać się podmioty posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może zostać udzielona na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku złożenia wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po złożeniu tego wniosku. Na zasadach określonych w niniejszej uchwale wnioskodawca może równocześnie wystąpić z kilkoma wnioskami o dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy więcej niż jednym zabytku. Dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1 Położenie, podziały administracyjne i zarys historii obszaru gminy

Gmina Pleśna leży w powiecie tarnowskim, w województwie małopolskim, nad rzekami Dunajec i Biała. Pod względem geograficznym gmina leży na granicy Pogórza Rożnowskiego i Ciężkowickiego (według J. Kondrackiego). Najwyższym szczytem na terenie gminy jest góra Wał (523 m n.p.m). Na terenie gminy na swoje źródła wiele mniejszych rzek i strumieni takich jak: Chojniczanka, Potok z Baboniówką, Siedliszczanka, Dopływ spod Łaz, Rychwałdzianka, Pleśnianka, Rzuchowianka, Lasowa Rzeka i Lubinka oraz wiele innych bezimiennych cieków wodnych.

Gmina Pleśna leży na Obszarze Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego, obejmującego Pogórze Karpackie między dolinami Dunajca i Wisłoki. Na jej terenie

utworzono również zespół przyrodniczo-krajobrazowy – Lubinka (leśnictwo Pleśna) w celu ochrony fragmentu naturalnego krajobrazu (potok) i jego wartości estetycznych. Ochronie podlega potok wraz ze strefą ochronną 20 m od każdego brzegu. Do pomnikowych drzew z terenu gminy należą: sosna zwyczajna „Michalina" znajdująca się w Szczepanowicach, buk zwyczajny w Lubince, 3 dęby szypułkowe w Łowczówku. Występują następujące chronione gatunki roślin: pióropusznik strusi, przytulia wonna, storczyk męski, wawrzynek wilcze łyko, bluszcz pospolity, a także zwierząt: salamandra plamista, kumak górski, ropucha szara, rzekotka drzewna, jaszczurka zwinka, jaszczurka zielona, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, żmija zygzakowata, traszki. Odnotowano tu 55 gatunków lęgowych oraz 40 gatunków nielęgowych ptaków, a do często spotykanych ssaków należą jeże, wiewiórka pospolita, ryjówkowate, nietoperze, czy bóbr europejski. Na terenie gminy znajdują się takie ciekawostki przyrodnicze jak: skamieniałe pnie drzew, głaz – ostaniec piaskowcowy (tzw. „Diabli Kamień") i około 100 okazów bluszczu w Lichwinie, a także najwyższe drzewo w Polsce, okaz buka pospolitego o wys. 48,6 m w Dąbrówce Szczepanowskiej. Ponadto, w Janowicach, na zboczach doliny Dunajca znajduje się „Uroczysko Janowice" - stary las dębowo-grabowy.

Uroczysko Janowice oraz widok w kierunku południowym na Kortkową Górkę w Rychwałdzie

Na terenie gminy znajduje się 11 sołectw: Pleśna, Łowczówek, Woźniczna, Rychwałd, Lichwin, Lubinka, Janowice, Dąbrówka Szczepanowska, Szczepanowice, Rzuchowa i Świebodzin.

Ze względu na dogodne położenie geograficzne, na terenie obecnej gminy Pleśna odnotowuje się bogate osadnictwo począwszy od okresu neolitu po średniowiecze. Zanotowano wiele osad tzw. wielokulturowych, czyli miejsc zamieszkiwanych od epoki neolitu poprzez epoki brązu, żelaza, aż po wczesne średniowiecze. W okresie

wczesnopaństwowym teren ten leżał na pograniczu kasztelanii wojnickiej i bieckiej. Największy okres rozwoju osadniczego przypadł na XIII i XIV wiek, wraz z nadaniami książęcymi dla rycerstwa, duchowieństwa i zakonów.

Najstarsza wzmianka dotyczy, według tradycji, parafii i kościoła pod wezwaniem św. Mikołaja (?) w Pleśnej. Istniała ona już 1236 roku (taka informacja była wyryta na belce w starym kościele). W 1325 roku parafia ujęta jest w tzw. spisach świętopietrza. Podobnie pierwsze wzmianki o parafii Jodłówka - wówczas Pelczowska Wola pojawiają się w XIV wieku, a dopiero 1407 roku pojawia się w innych źródłach pisanych.

W 1347 roku, dziedzice Janowic – bracia Piotr, Klemens i Jan, ich synowcy Wojciech zwany Baranem i Dzierżek, stryjowie Czesław, Mirosław i Chwalibóg, bracia przyrodni Chwalimir i Bieniasz, bracia stryjeczni Rosław i Janusz, herbu Strzemię, otrzymują przywilej od Kazimierza Wielkiego na lokowane wsi na prawie niemieckim. W 1402 roku notowany źródłach jest Kilian z Janowic, a w 1437 roku Klemens i Jan. W 1440 roku Grot z Janowic towarzyszył Władysławowi Warneńczykowi w wyprawie na Węgry. W XV i XVI wieku Janowice uległy rozdrobnieniu, pojawia szlachta zagrodowa. W 1581 roku Janowice należą do szlachty zagrodowej oraz Maksymiliana Błońskiego, Jakuba Chwaliboga i Stanisława Romera. W kolejnych wiekach wieś należała do Potockich, Jordanów i Kotkowskich (poprzez małżeństwo Stanisława Kotkowskiego z Eufrozyną z Jordanów). Na obecne Janowice składały się wówczas wsie: Janowice, Pobrzezie i Girowa. W końcu XVIII wieku przechodzą do Stadnickich (również poprzez małżeństwo Anieli z Kotkowskich z Janem Stadnickim).

Do „strzemieńczyków" należał również w XIV i XV wieku Lichwin, wzmiankowany po raz pierwszy w 1326 roku. W 1378 roku w źródłach występuję Jan z Lichwina z żoną Małgorzatą. Z Lichwina pisał się Piotr Polak, który brał udział w wojnach husyckich w Czechach i na Śląsku. Był wpływową postacią na dworze króla Władysława Warneńczyka. W 1421 roku Jan, Grzegorz i Mikołaj z Lichwina sprzedają swoje części Dobiesławowi z Jeżowa i Niecwi (Jeżowskiemu herbu Strzemię). W 1488 roku jako właściciele Lichwina występują bracia Jeżowscy, w 1530 roku Stanisław Jeżowski darowuje Lichwin Tomaszowi Trzecieskiemu herbu Strzemię. Drogą dziedziczenia Lichwin przechodzi do Stadnickich, w 1581 roku jako właścicielki Lichwina występują Raciborzińska i Stadnicka. W 1629 roku Lichwin należał do Piotra, Jakuba i Stanisława Stadnickich herbu Szreniawa (Drużyna). Z 1697 roku zachował się zapis na dobrach Lichwin dokonany przez Andrzeja Pawlikowica na rzecz klasztoru karmelitów pod Krakowem. W pierwszej połowie XVIII wieku część Lichwina przechodzi w ręce Strzyżewskich (Strzyżowskich) herbu Gozdawa poprzez małżeństwo Salomei Pawlikiewicz z Adamem Strzyżewskim. W XVIII wieku w Lichwinie funkcjonowało już kilka folwarków i dworów. Część z nich należała do Stadnickich i Kosseckich, część do Strzyżowskich, którzy później byli również właścicielami Rzuchowej, część do Krzeczowskich. W 1855 roku w spisach dotyczących Lichwina występują spadkobiercy Strzyżowskich i Laskowskich, mimo, że właścicielami Lichwina – Kosaczyzny (Koseczyzny) byli Kozarscy, folwarku w Brzeziu Barbara i Kunegunda Krzeczoskie (Krzeczowskie), a Lichwina Dolnego (Stadniczówka) Ludwik Zawadzki. Po Kozarskich - właścicielem Kosaczyzny był Tadeusz Marcoin, a następnie kupił go Jakub Bujak – działacz ludowy i społecznik.

Natomiast dobra Pleśnej, Łowczowa, Łowczówka, Woźnicznej i Świebodzina należały w średniowieczu do rozległego rodu Łowczowskich – Dobków herbu Gryf. W 1508 roku Klemens i Bartłomiej Łowczowscy, synowie Dobiesława są właścicielami Łowczowa, Łowczówka, Rychwałdu, Pleśnej oraz Ośnicznej (Woźnicznej) i odtąd piszą się – Dobkowie. W 1536 roku wzmiankowani są Marta wdowa po Klemensie, Mikołaj i Klemens – dziedzice Pleśnej, Łowczowa, Świebodzina i Rychwałdu, a w połowie XVI wieku – Bartłomiej, Kacper i Michał Dobkowie – współwłaściciele Łowczówka, Rychwałdu i Ośnicy. W 1581 roku w rejestrach poborowych występuje Agnieszka Dobek jako dziedziczka Ośnicznej Góry (Woźniczej), Feliks Dobek – Rychwałdu, Piotr Szreniawa – Świebodzina, a Marcin Szreniawa – Pleśnej. W 1629 roku właścicielem Pleśnej jest Piotr Szreniawa, a jako kolatorzy i fundatorzy kościoła parafialnego w Pleśnej, odbudowywanego po zniszczeniach wojennych w 1664 roku, występują Mikołaj i Witoryna Dobkowie – dziedzice Woźniczej.

W 1722 roku zmarł w Woźnicznej w wieku 70 lat Stanisław Dobek. Już na początku XVIII wieku jako dziedzice Pleśnej i Łowczówka występują Jaroccy i Łapińscy. W aktach metrykalnych pod rokiem 1782 zapisano wzmiankę o śmierci w Tarnowie Salomei Dobkównej (panny) w wieku około 100 lat. Była to prawdopodobnie ostania przedstawicielka rodu Gryfitów z Woźniczej.

Poprzez Anielę z Jarockich (primo vot Zborowska, secundo voto Niemyska) właścicielami Pleśnej, Woźnicznej i Łowczówka zostają Zborowscy. W 1758 roku umiera dziedziczka Woźniczej Konstancja ze Zborowskich Muchowiecka, przekazując w testamencie obraz Miłosiernego Chrystusa, wiszący do dziś w kościele parafialnym. W 1786 roku jako właściciele Pleśnej wymieniani są Kazimierz Michalczewski (poprzez małżeństwo z Serafiną ze Zborowskich), w 1799 ich syn Franciszek Michalczewski, a Woźnicznej odpowiednio Michał Wolski i Apolonia Niemyska (byli również w tym czasie właścicielami Rzuchowej). Natomiast jako właściciele Łowczówka występują w 1786 roku Franciszek i Kajetan Zborowscy a w 1799 roku - Franciszek i Tadeusz Łapińscy, natomiast w 1852 Romuald Łapiński a później Krasuscy poprzez małżeństwo z Ludwiką z domu Łapińską. W latach 1853-1855 właścicielką jakiejś części Łowczówka jest Franciszka Zakrzewska z domu Trębecka, primo voto Jastrzębska. Akta metrykalne parafii Pleśna wskazują, że dwa pokolenia rodziny Jastrzębskich mieszkały pod numerem domu 1 w Łowczówku (dwór). Wynika z tego, ze przynajmniej od lat 30-tych do 80-tych XIX wieku w Łowczówku funkcjonowało dwa dwory i folwarki. Jak wynika z pobieżnych badań genealogicznych rody te były znacznie ze sobą skoligacone. Dobra Pleśna dziedziczy Leopolda Michalczewska i jej mąż Józef Eisenbach. Po tragicznej śmierci Józefa Eisenbacha i jego syna w czasie rabacji galicyjskiej, dobra Pleśna przechodzą na Salomeę Wandę z Eisenbachów i Franciszka Dębickiego. Natomiast druga córka Leopoldy i Józefa – Jadwiga wyszła za mąż za Władysława Kozarskiego z Lichwina. W 1876 roku umiera Salomea Wanda, w 1887 Jadwiga, a w 1899 roku zmarł w Pleśnej Władysław Kozarski. W 1889 roku Pleśna została wystawiona na licytacji przez Adama Dębickiego, kupiona zapewne przez Władysława Kozarskiego. W 1904 roku właścicielem jest Antoni Kozarski, a w 1906 roku majątek w Pleśnej i Łowczówku kupiła żydowska rodzina Weschlerów, która posiadała je do II wojny światowej. Antoni Kozarski jest jeszcze wymieniany w 1910 roku jako właściciel części Rychwałdu.

Właścicielami Świebodzina są w 1777 roku ks. Franciszek Ksawery Massalski, w 1786 hr. Michał Stadnicki, a w 1799 roku Michał Raczyński, natomiast Kłokowej w tym czasie – Jordanowie.

W początkach XV wieku – a więc najpóźniej – pojawiają się w źródłach pisanych wzmianki o parafii i miejscowości Jodłówka, Szczepanowice, Błonie, Lubinka i Lubcza. W 1409 roku wymieniany jest Stefan ze Szczepanowic herbu Wieniawa, w 1436 roku Jan ze Szczepanowic, a w 1442 roku Urban z Jodłówki, brat Jana ze Szczepanowic. W ciągu XV wieku dobra w Szczepanowicach były dziedziczone w częściach, po czym odsprzedawane. Około 1470 roku Andrzej Kozik był właścicielem Szczepanowic, a Paweł Świerczkowski – dziedzicem Jodłówki. W parafii Jodłówka leżała również wieś Złotka należąca do Andrzeja Kozika, Dąbrówka, Lubcza, Lubinka i Błonie należące do Jana Błońskiego i Tomasza Kazimirskiego. W 1489 roku Szczepanowice przechodzą do Jana z Chrząstowa. Od tej pory, aż do połowy XIX wieku należą do Chrząstowskich. W 1577 roku jedynym właścicielem Jodłowki i Szczepanowic był Cyryl Chrząstowski. W 1846 roku w czasie rabacji galicyjskiej zostali zamordowani Aleksander i Edward Chrząstowscy, a dwór w Szczepanowicach obrabowany. W 1851 roku majątek w Szczepanowicach kupili Sabina i Wojciech Serwatowscy, a w 1853 – Wilhelm Freund.

Najstarsza pisana wzmianka o Rzuchowej pochodzi z 1470 roku, kiedy w źródłach pojawia się Mikołaj z Dębicy herbu Gryf – właściciel wsi Rzuchowa i Kłokowa. W 1474 roku otrzymuje on przywilej od Kazimierza Jagiellończyka przenoszący wyżej wymienione wsie na prawo niemieckie. W 1508 roku wzmiankowany jest Hieronim Dębicki, natomiast rejestry poborowe z 1577 roku wymieniają łącznie wsie Rzuchowa i Kłokowa należące w części do Romerów i Jana Dębickiego, a z 1629 roku Jana Stojowskiego (?). W XVII i pierwszej połowie XVIII wieku Rzuchowa należy do rodziny Kotkowskich (między innymi Stanisława z Przybinic i Bełzowa herbu Pilawa, męża Konstancji Lukrecji Chrząstowskiej ze Szczepanowic oraz ich synów Mikołaja i Stanisława) – zwolenników kalwinizmu, którzy jednak w początkach XVIII wieku przeszli na katolicyzm. W źródłach kościelnych zachowała się informacja dotycząca istnienia kaplicy św. Katarzyny, będąca pod opieką duszpasterską proboszcza z Pleśnej. W pierwszej połowie XIX wieku właścicielami są Józef i Ludwika Strzyżowscy, następnie Melania ze Strzyżowskich Olearska i Władysław Olearski. W latach 50-tych XIX wieku pojawia się informacja, że właścicielami „dominium Rzuchowa i Woźniczna część Strzyżewskie" jest Aleksandra Stadnicka i Leon Stadnicki. W drugiej połowie XIX wieku majątek należy do Józefa Dietla a następnie do Leopolda Dietla, w 1911 do Józefa i Kamilli Matejków, a następnie do Aleksandra Chilewskiego, któremu dwór i park zawdzięcza nowe urządzenie.

Innym ciekawym rozdziałem historii gminy Pleśna jest reformacja i jej skutki. W latach 60-tych XVI wieku Cyryl Chrząstowski przeszedł na kalwinizm, odebrał kościół w Jodłówce katolikom i zamienił go na zbór. W latach 1593-1596 wybudowano nowy kościół katolicki, ponieważ stary ulegał zniszczeniu. W tym samym czasie kalwini wybudowali w Jodłówce zbór, który w 1651 roku przenieśli do Szczepanowic. W Jodłówce i Szczepanowicach odbyło się wiele synodów kalwińskich.

Do czasów rozbiorowych teren obecnej gminy Pleśna znajdował się na terenie województwa sandomierskiego powiatu pilzneńskiego (Dąbrówka, Szczepanowice, Lubinka,

Rychwałd, Łowczówek, Pleśna, Woźniczna, Rzuchowa i Świebodzin) oraz województwa krakowskiego powiatu sądeckiego (Janowice) i bieckiego (Lichwin).

W drugiej połowie XIX wieku powstaje wiejski samorząd – gminy znajdują się w każdej miejscowości: w Łowczówku, Pleśnej, Woźnicznej, Rzuchowej i in. Funkcjonowały tam szkoły wiejskie, urzędy pocztowe, a w 1876 roku wybudowano linię kolejową z Tarnowa do Leluchowa przez Nowy Sącz. Linia ta miała charakter strategiczny jako połączenie transkarpackie w związku z handlem i na użytek wojska.

I wojna światowa dotknęła bezpośrednio miejscowości dzisiejszej gminy Pleśna pod koniec września 1914 roku, kiedy to na kilka dni rozlokowane zostały tu jednostki armii austro-węgierskiej. Po nieudanej ofensywie wycofały się one na południe oraz w rejon Krakowa i w pierwszej dekadzie listopada wkroczyła tu armia rosyjska. Na początku grudnia rozpoczęła się kolejna kontrofensywa, która doprowadziła do ustabilizowania się frontu w rejonie Tarnowa i na południe od niego. W skład oddziałów których zadaniem było utrzymanie obszaru w widłach Dunajca i Białej znalazła się I Brygada Legionów Polskich dowodzona przez ppłk. Kazimierza Sosnkowskiego. Natychmiast po przybyciu na linię frontu 22 grudnia otrzymała ona rozkaz zdobycia wzgórz „360” i „342” w sąsiedztwie Łowczowa i Łowczówka. Po udanym ataku w kolejnych godzinach trwały krwawe walki o utrzymanie zdobytych pozycji (często dochodziło do walki na bagnety). Działania I Brygady w rejonie Pleśnej trwały do 25 grudnia, kiedy to po wycofaniu się sąsiednich jednostek austriackich i węgierskich również ona została zmuszona do odwrotu. Straty jednostki wyniosły 128 zabitych (w tym 38 oficerów) oraz 342 rannych. Polegli spoczywają na cmentarzu nr 171 w Łowczówku. Intensywne walki ustały w pierwszych dniach stycznia 1915 roku, a linia frontu biegnąca w przybliżeniu grzbietem pasma Wału, aż po Gromnik przetrwała do początku maja. W nocy z 1 na 2 maja rozpoczęła się jedna z najsłynniejszych operacji wojennych w Galicji, tzw. operacja gorlicka. Rejon Pleśnej znalazł się na lewym skrzydle atakujących wojsk austro-węgierskich. Do krwawych starć doszło na leżącym w sąsiedztwie Lichwina wzgórzu „Gródek” („Głowa Cukru”) czy pozycji „Podkowa” nieopodal Dąbrówki Szczepanowskiej oraz w wielu innych punktach. Do 5 maja front opuścił rejon Pleśnej.

Po zakończeniu I wojny światowej, po odzyskaniu niepodległości przystąpiono do odbudowy polskiej administracji, szkolnictwa i instytucji kultury. W Pleśnej, Rzuchowej, Szczepanowicach, a następnie w Rychwałdzie utworzono szkoły. W latach 1927-30 w Pleśnej wybudowano kościół parafialny. Pod koniec lat 20. widoczne staje się ożywienie gospodarcze. W Świerczkowie i Dąbrówce Infułackiej powstaje Państwowa Fabryka Związków Azotowych, która daje zatrudnienie również mieszkańcom okolic Pleśnej. Rozwija się prywatna przedsiębiorczość (sklepy, rzeźnia, masarnia, tartak, młyn). W 1935 r., w ramach reformy administracji, zostaje utworzona we wsi Pleśna gmina zbiorowa, w skład której weszło 12 wsi: Błonie, Dąbrówka Szczepanowska, Koszyce Małe. Lubinka, Łowczówek, Pleśna, Rychwałd, Rzuchowa, Janowice, Szczepanowice, Świebodzin i Woźniczna. W okresie międzywojennym teren gminy, głównie Pleśna, Łowczówek i Lichwin stają się również modnym miejscem wypoczynku dla mieszkańców Tarnowa. Niektórzy osiedlają się tu na stałe.

Po wybuchu II wojny światowej okupanci niemieccy wkraczają na teren gminy 7 września. Wprowadzona zostaje restrykcyjna polityka mająca na celu zastraszenie

polskiej ludności, niszczenie kultury i maksymalną eksploatację zasobów. Narzucone zostają tzw. kontyngenty, czyli obowiązkowe oddawanie płodów rolnych i zwierząt gospodarskich, liczni mieszkańcy byli wysyłani na roboty przymusowe do Niemiec. Dodatkowo ciężkie zimy początku lat 40. oraz słabe plony przyniosły głód i choroby. Ograniczono również edukację (do czterech klas). W tych warunkach zaczyna rozwijać się konspiracja. Na przestrzeni lat 1942-43 powstają komórki Armii Krajowej, które dokonuję szeregu akcji sabotażowych oraz bojowych. Działania te stają się szczególnie intensywne w 1944 roku w związku z sytuacją na froncie. Na terenie gminy szczególną rolę odegrał 1 Batalion 16 Pułku Piechoty Armii Krajowej o kryptonimie „Barbara", który działał od sierpnia do października 1944 roku, prowadząc walkę z jednostkami niemieckimi w ramach akcji „Burza". Do największej potyczki doszło 16 stycznia 1945 roku, kiedy to oddział AK „Regina" pod dowództwem plut. Tadeusza Makary „Majewskiego na szosie Tarnów – Zakliczyn w „Olszawkach" zorganizował zasadzkę na konwój niemiecki przewożący materiały wybuchowe. W walce zginęło 20 Niemców, a partyzanci nie ponieśli strat.

Po II wojnie światowej funkcjonowała nadal gmina zbiorowa, która została w 1954 roku podzielona na mniejsze gromady wiejskie, a następnie w 1973 roku ponownie odtworzono gminę terytorialną obejmującą do dziś Dąbrówkę Szczepanowską, Janowice, Lichwin, Lubinkę, Łowczówek, Pleśną, Rzuchową, Rychwałd, Szczepanowice, Świebodzin i Woźniczną.

5.2.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego i zasobów dziedzictwa

Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczeństw lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, poprzez podejmowanie działań odnoszących się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania. Na obszarze gminy Pleśna krajobraz kulturowy tworzą historyczne układy ruralistyczne, zabytki budownictwa, zespoły sakralne, zespoły dworskie, cmentarze, kapliczki i krzyże.

Na terenie gminy znajdują się dwa najstarsze zespoły sakralne tj. kościół parafialny w Pleśnej i Szczepanowicach (Jodłówce). Parafie posiadają bardzo wczesną metrykę - oba kościoły wzmiankowane były w XIV i XV wieku, oba pod wezwaniem św. Mikołaja, zbudowane z drewna. Z końcem XVI wieku w Szczepanowicach – Jodłówce i w połowie XVII wieku w Pleśnej zostały ufundowane nowe, drewniane świątynie, które jednak nie dotrwały do naszych czasów. Kościół z Pleśnej został przeniesiony do Żelichowa, a w sąsiedztwie w latach 1924-1930 wybudowano staraniem ks. Józefa Boducha kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP, według projektu Franciszka Mączyńskiego. Kościół poświęcony został w 1930 roku, a konsekrowany w 1953. Natomiast w Szczepanowicach stary drewniany kościół ostatecznie został rozebrany w pierwszej połowie XIX wieku, a od 1816 roku budowany był nowy, murowany, około 100 metrów na północ od poprzedniego. Ta nowsza budowla spłonęła w czasie I wojny światowej. Obecny

kościół zaczęto budować w 1927 roku, a ukończono w latach 1939-1948. Istotnym elementem dawnego krajobrazu sakralnego jest nie tylko sam budynek kościoła, ale jego otoczenie. Obydwa drewniane kościoły znajdowały się na cyplach otoczonych przynajmniej z dwóch stron potokami lub skarpami. Murowany kościół w Pleśnej został przeniesiony na teren plebański, na przygotowanym specjalnie plateau, natomiast teren kościeliska i cmentarzyska przykościelnego wyrównano i zorganizowano parking. W latach 30-tych w czasie budowy drogi do kościoła wykopywano duże ilości szczątków ludzkich. Podobnie teren, na którym znajdował się kościół drewniany w Szczepanowicach, wyrównano i wybudowano na nim obecną plebanię (informacje o wykopywaniu dużej ilości kości w trakcie równania terenu – pozostałość cmentarza przykościelnego). Krajobraz uzupełnia drzewostan, znający się w otoczeniu obu kościołów, który powinien podlegać ochronie.

Teren starego kościoła w Pleśnej oraz nowy, murowany kościół pw. WNMP

Warto wspomnieć, że oprócz kościołów istniały kaplice z prawem odprawiania Mszy św. Taka kaplica istniała w Janowicach, na terenie zespołu dworskiego (obecnie jest odbudowywana), oraz w Rzuchowej pod wezwaniem św. Katarzyny i św. Stanisława (wzmiankowana w 1679 i 1740 roku, znajduje się na mapie Galicji i Lodomerii z lat 1779-1783).

Kolejnym elementem krajobrazu kulturowego są zespoły dworsko-parkowe. Jak wynika z dosyć dobrze udokumentowanej historii rodów szlacheckich, w każdej miejscowości znajdowały się dwory wraz z folwarkami, z których w bardzo dobrym stanie zachował się tylko zespół w Janowicach i Rzuchowej oraz w formie szczątkowej, w postaci pozostałości parku podworskiego w Pleśnej. Trudność sprawia dokładne zlokalizowanie w terenie zespołów dworskich w Dąbrówce Szczepanowskiej, Lubczy czy Woźnicznej. Ich ewentualna lokalizacja może być jedynie przybliżona. Dosyć dokładnie można wskazać

położenie dawnego dworu w Szczepanowicach, dwa założenia dworskie w Łowczówku i cztery w Lichwinie. Pozostałością założeń może być widoczny jeszcze układ ewidencyjny działek, mogą to być grupy lub szpalery drzew rosnące na granicy założenia np. w Lichwinie Górnym czy Lichwinie Koseczyźnie, oraz kapliczki lub figury przydrożne w Łowczówku i Lichwinie Koseczyźnie. Figury lub kapliczki pw. NMP Niepokalanie Poczętej znajdowały się prawie we wszystkich założeniach dworskich, było to swoistą modą. W Łowczówku taka kapliczka znajduje się na skrzyżowaniu, prowadzącym w kierunku północnowschodnim do torów kolejowych i południowo zachodnim do Rychwałdu. Wokół kapliczki urządzono w czasie I wojny światowej cmentarz. Natomiast w Lichwinie Koseczyźnie również znajduje się figura NMP NP, po przeciwległej stronie dawnego terenu dworskiego, ufundowana przez Tadeusza Marcoin.

Dokładna lokalizacja założeń dworskich i ich pozostałości wymaga pogłębionej kwerendy.

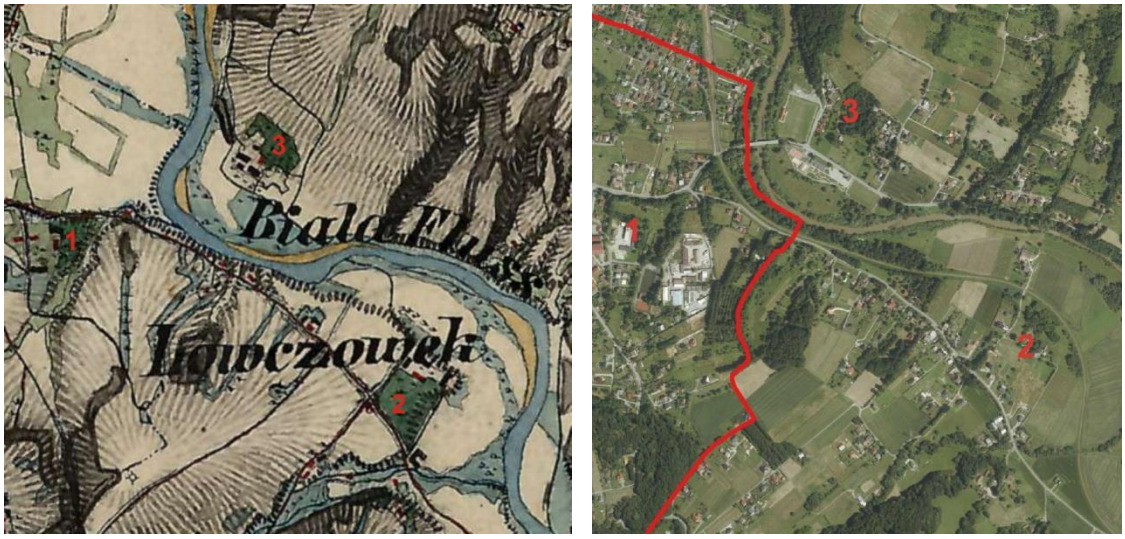

Założenia dworskie w Pleśnej i Łowczówku na mapie Galicji i Bukowiny z lat 1861-1864 (https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-galicia) oraz ortofotomapie: 1- Pleśna, 2 – Łowczówek (między cmentarzem wojennym nr 172 a torami kolejowymi), 3 – Łowczówek (teren ośrodka Relaks)

W skład zespołu w Janowicach wchodzi pałac, park, dziedziniec folwarczny wraz ze spichlerzem oraz kaplica, natomiast najważniejszymi elementami zespołu w Rzuchowej jest dwór i park.

Dwór w Rzuchowej i pozostałości parku dworskiego w Pleśnej

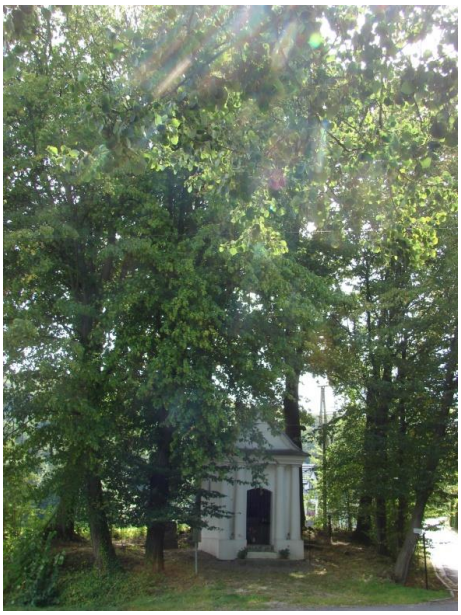

Kapliczki w Łowczówku i Lichwinie, będące częścią założeń dworskich

Sieć osadnicza w Polsce ukształtowana została w średniowieczu i uważa się, że praktycznie nie została zmieniona do końca XVIII wieku. Analizując Mapę Galicji i Lodomerii z lat 1779-1783 można zauważyć, ze przewarzał typ zabudowy tzw. ulicówki, domy usytuowane były wzdłuż drogi, a co ciekawe, w terenach górzystych, wzdłuż potoku. Przykładowo – najstarsza, zamieszkana, część Pleśnej to teren wzdłuż potoku Pleśnieńska Rzeka w kierunku obecnego przysiółka Batylowa, natomiast u wylotu doliny i ujścia potoku do Białej znajdował się dwór wraz z folwarkiem. Dopiero w wieku XIX osadnictwo rozprzestrzenia się i grupuje wzdłuż drogi do Woźnicznej i Rzuchowej (powstaje przy niej między innymi cmentarz parafialny). Podobnie Rzuchowa była niegdyś ulicówką, a od zachodu wieś zamykał dwór z folwarkiem. Najstarsza część wsi znajduje się przy głównej

drodze z Koszyc do Szczepanowic (centrum Rzuchowej, między innymi z kościołem parafialnym i kapliczką domkową). Podobną zależność osadnictwa od potoków, które były ich osią widzimy w Szczepanowicach – Lasowy Potok, Janowicach – potok Lubinka (tam też od zachodu wieś zamykał dwór i folwark), Lichwinie – potok Siedliszczanka, czy Rychwałdzie nad Rychwałdzianką. Zabudowania wiejskie w Łowczówku, Woźnicznej czy Kłokowej usytuowane były wzdłuż Białej Dunajcowej, a w Dąbrówce nad Dunajcem. Natomiast najstarsza część Świebodzina to teren przy drodze z Woźnicznej do Radlnej, w pobliżu dzisiejszego kościoła parafialnego i szkoły. Obecnie większość wsi to wielodrożnice (Lichwin, Rychwałd, Lubinka, Janowice, Szczepanowice). Aktualnie widoczna jest intensyfikacja osadnictwa i powstawanie osiedli mieszkaniowych np. w Pleśnej, Rzuchowej, Woźnicznej, Łowczówku.

.

Widok na Pleśną od strony Świebodzina

Widok na Lichwin w kierunku kościoła parafialnego i szkoły

Innym elementem dawnego krajobrazu kulturowego są domy drewniane – zabytki budownictwa ludowego (chłopskiego) oraz podmiejskiego. W gminie Pleśna istnieje duża ilość zabytkowych domów, chociaż coraz więcej jest rozbieranych, przebudowywanych lub opuszczonych, niektóre niszczeją. Wśród jeszcze dużej liczby takich domów – 109 obiektów

zostało ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Większość z nich powstała po I wojnie światowej. Drewniane domy wybudowane są na planie wydłużonego prostokąta, często podpiwniczone, nakryte dachem dwuspadowym, krytym dachówką lub blachą, z charakterystyczną przybudówką, najczęściej od strony północnej, nakrytą dachem pulpitowym. W domach z lat 30-tych i 40-tych znajduje się również dodatkowo przeszklony ganek. Domy te zazwyczaj były szalowane deską w układzie pionowym, deski w szczytach dachów posiadały snycerskie wykończenia. Cechą charakterystyczną zabudowy w Pleśnej jest szereg dużych domów murowanych i drewnianych, wybudowanych w latach międzywojennych dla mieszczan i inteligencji tarnowskiej.

Przykłady domów w Lichwinie i Pleśnej w typie domów wiejskich

Przykłady domów w Łowczówku, Woźnicznej i Pleśnej w typie willi podmiejskich

Z wiejską zabudową związane są również zabudowania gospodarcze takie jak stodoły, obory, stajnie, studnie, kuźnie itp. Stodoły zazwyczaj są budowlami dużymi, na planie prostokąta, z charakterystycznymi przybudówkami, z kilkoma wierzejami, nakryte dachem dwuspadowym i pulpitowym. W gospodarstwach występują charakterystyczne studnie z kamienną lub cementową cembrowiną, z drewnianą lub również cementową nadstawką z drzwiczkami, nakryte stożkowatym daszkiem, czasami studnia nakryta jest daszkiem dwuspadowym.

Przykłady zabudowy gospodarczej: stodoły w Szczepanowicach i Rzuchowej, studnie w Łowczówku, Szczepanowicach i Pleśnej

Ściśle związane z zabudową miejscowości oraz dawnym krajobrazem kulturowym są kapliczki, figury i krzyże przydrożne. Na terenie gminy Pleśna jest 42 tego typu obiekty ujęte w GEZ. Z pewnością nie wyczerpuje to całego zasobu małej architektury sakralnej. Większość kapliczek i figur poświęcona jest NMP Niepokalanie Poczętej, Najświętszemu Sercu Jezusa i MB Różańcowej. W GEZ znalazło się 15 krzyży drewnianych, kamiennych i żeliwnych, upamiętniających nie tylko fundatorów ale również miejsca pamięci. Wśród kapliczek są również tzw. kapliczki domkowe: pw. św. Jana Nepomucena w Rychwałdzie, Matki Bożej z 1885 roku, niezwykle cenna, również z Rychwałdu, Matki Bożej w Rzuchowej i NMP w Lichwinie, istniejące już w drugiej połowie XIX wieku.

Rodzaje kapliczek, figur i krzyży przydrożnych – przykłady z Rychwałdu, Janowic, Rzuchowej, Szczepanowic, Lubinki, Dąbrówki Szczepanowskiej i Janowic.

Kolejnym bardzo ważnym dla gminy Pleśna elementem krajobrazu kulturowego są cmentarze z I wojny światowej wraz z drogowskazami prowadzącymi do nich, cmentarze parafialne, a także miejsca pamięci związane z wydarzeniami II wojny światowej. Zarówno I jak i II wojna światowa odcisnęła ogromne piętno na krajobrazie. Na terenie gminy Pleśna, z ujętych w GEZ zabytków są trzy cmentarze parafialne w Pleśnej, Lichwinie i Szczepanowicach z licznymi zabytkowymi nagrobkami, teren dawnego cmentarza przykościelnego (z zabytkowym nagrobkiem Dietlów), cmentarz choleryczny w Pleśnej, 19 cmentarzy z I wojny światowej, cmentarz kalwiński oraz liczne miejsca pamięci związane z miejscami egzekucji, terrorem hitlerowskim i innymi wydarzeniami.

Wykaz zabytkowych cmentarzy znajdujących się na terenie gminy Pleśna:

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1	Dąbrówka Szczepanowska	Cmentarz Wojenny nr 193	1915-16
2	Janowice	Cmentarz Wojenny nr 190 wraz z ogrodzeniem	1915-16
3	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 185	1915-16
4	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 186	1915-16
5	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 187	1915-16
6	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 159	1915-16

7	Lichwin	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	lata 20-te XX wieku
8	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 191 wraz z ogrodzeniem, drzewostanem i najbliższym otoczeniem	1915-17
9	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 192 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną, drzewostanem i najbliższym otoczeniem	1915-16
10	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 189	1915-16
11	Łowczówek	Cmentarz Wojenny nr 171 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną oraz drzewostanem na cmentarzu	1915-16 (kaplica 1925)
12	Łowczówek	Cmentarz Wojenny nr 172 wraz z nagrobkami, krzyżami, drzewostanem oraz murowaną kapliczką	1915-1916
13	Pleśna	Teren dawnego kościoła i cmentarza przykościelnego z figurą NMP NP i drzewostanem	1327 - lata 30-te XX wieku
14	Pleśna	Cmentarz choleryczny	1855
15	Pleśna	Cmentarz Wojenny nr 173	1915-16
16	Pleśna	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	połowa XIX wieku
17	Rychwałd	Cmentarz Wojenny Nr 188	1915-16
18	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 194 wraz z ogrodzeniem i liściastym drzewostanem	1915-17
19	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 195 wraz z figurą NMP NP oraz drzewostanem	1915-17
20	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 197 i kalwiński	XVI w.- pocz. XIX w. i 1915-16
21	Szczepanowice	Cmentarz parafialny	2 połowa XIX wieku
22	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 177 wraz z ogrodzeniem i bramą	1915-16
23	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 178 wraz z ogrodzeniem	1915-16
24	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 179 wraz z ogrodzeniem i otoczeniem	1915-16

Cmentarze z okresu I wojny światowej, na których pochowani są żołnierze austriaccy i rosyjscy polegli na jesieni 1914 roku oraz w czasie tzw. „operacji gorlickiej", założone zostały już w latach 1915-16. Na cmentarzach tych pochowani są również polscy legioniści oraz żołnierze polegli w trakcie kampanii wrześniowej. Cmentarze zaprojektowane zostały między innymi przez znanych artystów i architektów: Heinricha Scholza, Gustava Rossmanna, Siegfrieda Hallera. Na cmentarzach w centralnym punkcie znajduje się zazwyczaj charakterystyczny obelisk lub krzyż na kamiennej, stożkowatej podstawie lub kopcu (Dąbrówka Szczepanowska, Lichwin, Lubinka, Woźniczna) a także kaplice (Lubinka, Łowczówek). Do najciekawszych pod względem oryginalności lub artyzmu należy cmentarz wojenny nr 197 w Szczepanowicach, gdzie do jego założenia wykorzystano istniejący wcześniej cmentarz kalwiński oraz nekropola nr 190 w Janowicach, na cmentarzu

parafialnym. W Szczepanowicach centralnym punktem cmentarza jest obelisk murowany z kamienia zwieńczony rzeźbą głowy antycznego wojownika w hełmie z grzebieniem. Od frontu na postumencie daty „MCMXIV MCMXV", na bocznych ścianach nazwiska poległych z datami śmierci i przydziałami wojskowymi, natomiast w Janowicach ustawiony na masywnej podstawie prostopadłościenny obelisk z bloków kamiennych, na którym od strony południowej znajduje się rzeźba Chrystusa na krzyżu.

Centralne obeliski na cmentarzach w Janowicach i Szczepanowicach

Na terenie gminy Pleśna znajduje się również szereg miejsc pamięci po tragicznych wydarzeniach związanych z II wojną światową, jak np. miejsca, w których Niemcy dokonywali egzekucji partyzantów np. w Rychwałdzie, Szczepanowicach, Woźnicznej czy Rzuchowej.

Wykaz miejsc pamięci znajdujących się na terenie gminy Pleśna związanych z wydarzeniami II wojny światowej:

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1	Lichwin	Pomniki upamiętniające śmierć dzieci - miejsce pamięci	1915
2	Lichwin	Miejsce Pamięci – miejsce demobilizacji I Batalionu Barbara	1944-1946
3	Lichwin	Mogiła wraz z nagrobkiem Stefana Chrzanowskiego - miejsce pamięci	po 1945 roku
4	Pleśna	Mogiła ofiar hitleryzmu – miejsce pamięci	1962
5	Pleśna	Mogiła Henryka Zabawy – miejsce pamięci	1948
6	Pleśna	Pomnik nagrobny wraz z mogiłą Juliana Markowskiego	po 1943 roku

7	Rychwałd	Grób rozstrzelanego w 1944 r. – miejsce pamięci	1948
8	Rychwałd	Mogiła zbiorowa w "Lesie Lubińskim" – miejsce pamięci	
9	Rychwałd	Pomnik nagrobny rozstrzelanych – miejsce pamięci	
10	Rzuchowa	Krzyż na głazie – miejsce pamięci	Lata 70. XX w.
11	Szczepanowice	Zespół pomników związanych z II WŚ. - miejsce pamięci	1960
12	Woźniczna	Krzyż – miejsce pamięci	1912

Miejsca pamięci w Rychwałdzie i Woźnicznej

Cmentarze parafialne w Pleśnej i Szczepanowicach, znajdujące się poza terenem przykościelnym, zostały założone dopiero w połowie XIX wieku, mimo, że nakaz zakładania cmentarzy poza terenem zabudowanym został wprowadzony już pod koniec XVIII wieku. Zakładanie nowych cmentarzy było związane z bardzo szybkim przepełnieniem się starych, do czego przyczyniły się epidemie. Zarówno w Szczepanowicach jak i Pleśnej założono cmentarze tzw. epidemiczne, jednocześnie założono nowe cmentarze parafialne. Natomiast cmentarz parafialny w Lichwnie został założony w 1927 roku wraz z oddzieleniem się miejscowości od parafii w Pleśnej i powstaniem nowej parafii pod wezwaniem NSJ. Na cmentarzach znajduje się wiele zabytkowych nagrobków oraz stary drzewostan.

Przykłady zabytkowych pomników nagrobnych na cmentarzu parafialnym w Pleśnej i Szczepanowicach.

Na terenie gminy znajdują się także cztery drogowskazy cmentarne z około roku 1920 – w Lubince, Pleśnej i Szczepanowicach.

W 1876 roku wybudowano linię kolejową z Tarnowa do Leluchowa przez Nowy Sącz. Linia ta miała charakter strategiczny jako połączenie transkarpackie w związku z handlem i na użytek wojska. W związku z tym zostały również wybudowane staje kolejowe w Łowczówku (stacja Łowczówek-Pleśna) i Świebodzinie (stacja Kłokowa) oraz trzy strażnice kolejowe w Łowczówku i Woźnicznej. Zarówno stacje jak i strażnice budowane były według określonego wzoru, są zatem ważnym elementem krajobrazu kulturowego miejscowości.

Stacja kolejowa w Świebodzinie i strażnica kolejowa w Łowczówku

5.2.3. Zabytki archeologiczne

Zabytek archeologiczny to każdy ślad dawnej działalności człowieka znajdujący się w ziemi lub na jej powierzchni. Zabytki te dzielimy na ruchome i nieruchome. Zabytek ruchomy to wytwór pracy człowieka w postaci przedmiotów codziennego użytku (np. narzędzi, naczyń, ozdób), broni itp. lub ich części. Natomiast zabytek nieruchomy to pozostałości po osadach (budowlach), cmentarzach, pracowniach krzemieniarskich i dymarskich (warsztatach), kopalniach, które ukryte są pod powierzchnią ziemi (nazywane są stanowiskami archeologicznymi).

Stanowiska archeologiczne są ewidencjonowane w WUOZ w postaci Kart Ewidencji Zabytku Archeologicznego Lądowego (KEZAL) wykonywanych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Całe terytorium Polski podzielone jest na prostokąty (obszary), w ramach których wykonywana jest inwentaryzacja i opracowanie stanowisk archeologicznych. Teren gminy Pleśna leży na obszarach AZP o numerach 105-65, 105-66, 106-65, 106-66. Na terenie gminy znajduje się łącznie 182 stanowiska archeologiczne, w tym 8 stanowisk bez dokładnej lokalizacji w terenie (stanowiska archiwalne). Biorąc pod uwagę specyfikę badań powierzchniowych np. dostępność terenu, a także istniejącą wciąż możliwość dokonania przypadkowych odkryć katalog stanowisk archeologicznych jest otwarty. Wykaz stanowisk archeologicznych znajduje się w załączniku 2 do niniejszego programu.

W 1935 roku J. Żurowski przeprowadził w Lubczy (powiat tarnowski) badania wykopaliskowe 1 kopca z grupy kilku kurhanów znajdujących się na wzniesieniu w tej miejscowości. Zarejestrował w nim warstwę popiołu z węglami drzewnymi na dnie kopca. W latach 70-tych XX wieku H. Zoll-Adamikowa zlokalizowała dwie grupy kopców: w Lubince (4 kopce, obecnie trudne do zlokalizowania, być może nie istnieją, zaewidencjonowane jako stanowisko 1 AZP 106-65/2 w 1989 roku) oraz 5 – kopców w Dąbrówce Szczepanowskiej (stanowisko AZP 105-65/18), leżące w istocie na terenie miejscowości Lubinka. Według zespołu badaczy J. Okoński, A. Cetera i G. Tracz trudno określić ich chronologię z uwagi na znaczny stopnień zniszczenia okopami wojennymi. Analizując mapę NMT można zauważyć cztery, bardzo dobrze widoczne kopce oraz być może piąty, od strony wschodniej, najbardziej zniszczony. Obecnie Lubcza jest przysiółkiem Dąbrówki Szczepanowskiej, do II wojny światowej była odrębną miejscowością. Pierwsze badania powierzchniowe odbyły się w 1971 roku, odkryto wówczas szereg stanowisk, część niestety w obecnej chwili niemożliwa do weryfikacji z uwagi na brak dokładnej lokalizacji. W ramach AZP badania powierzchniowe zostały zrealizowane w latach 1984-1989 przez zespół badaczy J. Okoński, A. Cetera i G. Tracz. Kolejne badania, między innymi powierzchniowe, ale również wykopaliskowe zostały przeprowadzone w latach 2007-2014. W latach 2011-2014 M. Korczyńska i J. Ociepa przeprowadzili badania wykopaliskowe na stanowisku 44/103 w Janowicach. Objęły one obszar 115 m^2. Odkryto i zadokumentowano 46 grobów ciałopalnych, popielnicowych datowanych na późną epokę brązu i wczesną epokę żelaza, 1 jamę odpadkową datowaną na późne średniowiecze oraz nieckowatą jamę również z epoki brązu. Ci sami badacze przeprowadzili także badania wykopaliskowe na stanowisku 6/61 w Janowicach. Przebadano 14 arów (założono 8 wykopów), w wyniku czego stwierdzono rozległą osadę kultury łużyckiej. Na jej terenie odkryto i zadokumentowano pozostałości słupowych chat wraz z paleniskami oraz znaczą ilość fragmentów ceramiki.

W 2015 roku M. Szumańska –Wach zaewidencjonowała gródek stożkowaty, tzw. dwór na kopcu w Janowicach (stanowisko 55/114), będący prawdopodobnie siedzibą rodu rycerskiego herbu Strzemię.

Gmina Pleśna leży między rzekami Dunajec i Biała. Na jej terenie występują liczne dopływy obu rzek. Niewątpliwie były one jednym z czynników warunkujących możliwość osiedlania się człowieka, począwszy od schyłkowego paleolitu po średniowiecze, kiedy ukształtowała się współczesna sieć osadnicza. Największe stanowiska – wielokulturowe osady grupują się nad Dunajcem i Białą oraz Lubinką, dopływem Dunajca na terenie Janowic i licznych dopływów Białej na terenie Lichwina. Według ewidencji AZP osadnictwo na terenie gminy Pleśna pojawiło się w schyłkowym paleolicie, czego świadectwem jest ślad osadniczy zarejestrowany w Szczepanowicach. W epoce neolitu, wraz z ociepleniem klimatu i powstaniem bardzo dobrych warunków do rozwoju rolnictwa liczba stanowisk – osad i śladów osadniczych - zwiększa się do 17. Występują one przede wszystkim w Dąbrówce Szczepanowskiej, Szczepanowicach, Janowicach i Lichwinie a także w Łowczówku. W kolejnej epoce – brązu – zanotowano 25 osad i śladów osadniczych (przede wszystkim kultury łużyckiej), również najwięcej w miejscowościach wymienionych powyżej. W okresie rzymskim liczba stanowisk spada do 21, natomiast w średniowieczu (wczesnym i późnym) wzrasta do 64. Do najważniejszych kompleksów osadniczych z tego okresu należą osady wczesnośredniowieczne i późnośredniowieczne związane z gródkiem stożkowatym w Janowicach (na terenie parku w zespole pałacowo-parkowym, wpisanym do rejestru zabytków), rozległa osada wczesnośredniowieczna (stan. 118) i późnośredniowieczna (stan. 120). Ciekawe jest również skupisko mniejszych osad i śladów osadniczych w Szczepanowicach, u ujścia strumienia Lasowa Rzeka do Dunajca, w miejscu, gdzie rozwinęła się w okresie późnośredniowiecznym i nowożytnym wieś oraz dwór i folwark. Niewykluczone, że teren, gdzie ulokowany był dwór w Szczepanowicach w czasach nowożytnych, mógł być również siedzibą rycerską w późnym średniowieczu, ze względu za swoje walory obronne (wybitny cypel, otoczony z trzech stron bezimiennym ciekiem i Lasową Rzeką). Warta odnotowania jest również wczesnośredniowieczna osada (stanowisko 110) w pobliżu kościoła parafialnego w Szczepanowicach - dawniej odrębna wieś Jodłówka, o której wzmianki pisane pojawiają się dopiero na początku XV wieku, ale samo usytuowanie kościoła na wybitnym cyplu, otoczonym z trzech stron głębokimi jarami oraz nazwa miejscowa „Pańskie" świadczy o istnieniu późnośredniowiecznego dworu i folwarku w tym miejscu. Również ciekawie przedstawia się sytuacja w Lichwinie, gdzie wśród nazw miejscowych można odnaleźć nazwę wzniesienia – Gródek (obecnie znajduje się na nim cmentarz z I wojny światowej), a w niedalekiej odległości od niego osady późno średniowieczne, oraz nowożytny, ale obecnie nieistniejący już, dwór i folwark Brzezie. Kolejne stanowiska z tej epoki leżą w przysiółku Stadniczówka (gdzie również w nowożytności znajdował się dwór z folwarkiem). W Lichwinie odnotowano 8 stanowisk archeologicznych datowanych na późne średniowiecze. Podobnie późnośredniowieczna osada w Łowczówku nad Białą, trzy osady w Pleśnej, osada w Świebodzinie i Woźnicznej, wczesnośredniowieczne osady w Dąbrówce Szczepanowskiej to późniejsze nowożytne wsie oraz zespoły dworsko-folwarczne.

Liczne zabytki archeologiczne ruchome z terenu gminy Pleśna znajdują się w Muzeum Ziemi Tarnowskiej i Muzeum Archeologicznym w Krakowie.

W trakcie realizacji inwestycji i stwierdzenia jej kolizji ze stanowiskiem archeologicznym mają zastosowanie przepisy art. 31 i 32 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), w którym nałożony jest obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych w przypadku przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, których rodzaj i zakres określa WKZ w drodze decyzji.

W granicach i w strefie ochrony stanowiska archeologicznego uzgodnieniu z WKZ podlegają projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego, natomiast zaopiniowaniu przez WKZ podlegają projekty studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

W momencie przypadkowego odkrycia zabytku archeologicznego należy zawiadomić o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub właściwego wójta, prezydenta lub burmistrza.

5.2.5. Dziedzictwo niematerialne

Gwara ludowa z terenu gminy Pleśna należy do dialektu małopolskiego, który wykształcił się w skupisku etniczno-językowym plemienia Wiślan w dorzeczu górnej Wisły między Pogórzem Karpackim, Górami Świętokrzyskimi i Puszczą Sandomierską. Dialekt ten znacznie poszerzył swój zasięg terytorialny na skutek migracji. Co ciekawe to właśnie dialekt małopolski wpłynął znacznie na ukształtowanie się polskiego języka literackiego od przełomu XIV/XV wieku. W ujęciu etnograficznym gmina Pleśna należy do regionu Krakowiaków Wschodnich. Męski strój ludowy Krakowiaków Wschodnich to biała lniana koszula, proste spodnie z płótna lnianego w pionowe, najczęściej biało-czerwone paski, pas, buty, kaftan bez rękawów lub z rękawami, sukmana i rogatywka. Ubiór kobiecy charakteryzował się natomiast wielością odmian i wariantów. Nieco inaczej ubierano się w okolicach Pińczowa, Skalbmierza, Miechowa, Brzeska czy Dąbrowy Tarnowskiej. Zasadniczo ubiór składał się następujących elementów: *chusta czepcowa* (dla mężatki) lub chustka, koszula oraz często stanowiąca jej uzupełnienie oddzielna kryzka, spódnice wierzchnia i spodnia (*fartuchy*), zapaska, gorset, kaftan (*katana*), obuwie i korale.

Na terenie gminy funkcjonuje Centrum Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami w Janowicach, Lichwinie, Rzuchowej i Szczepanowicach organizująca wykłady o tematyce historycznej, czytanie bajek, wyjazdy na koncerty, dyskusyjny klub książki. Centrum Kultury organizuje corocznie między innymi Święto Owoców i Produktów Pszczelich, Dożynki Gminne, Ogólnopolski Zlot Niepodległościowy w Łowczówku, Bieg Legionistów, Dni Seniora, Konkurs Kolęd i Pastorałek, spotkania Kół Gospodyń. Działa Gminny Chór CANTANDO, Teatr „Wpoprzek”, Orkiestra Dęta Szczepanowice czy Bractwo Rycerskie „Orle Gniazdo”. Działają ponadto grupy i zespoły: grupa kolędnicza „Pleśnioki”, Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca, Kapela „Pleśnianie” oraz Grupa teatralna „Młodzi Gniewni”. Centrum Kultury ustanowiło odznakę turystyczną „Znam Gminę Pleśna” dla mieszkańców i turystów w celu lepszego poznania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Aby ją zdobyć należy odwiedzić 35 obiektów (między innymi cmentarzy wojennych, kościołów, dwór w Rzuchowej itp.).

W Rzuchowej działa Centrum Produktu Lokalnego (CPL) prowadzone przez Stowarzyszenie „Grupa OdRolnika”. Poza tym na terenie gminy działają inne stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich i ochotnicze straże pożarne takie jak: Stowarzyszenie KGW „Pełna Chata” w Szczepanowicach, KGW w Pleśnej, Rychwałdzie, Lichwinie, Janowicach, Rzuchowej, Świebodzinie i Woźnicznej, Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Pleśna "Ty Też", Ludowy Klub Sportowy "Pogórze" Pleśna, Uczniowski Klub Sportowy Herkules Janowice, Klub Sportowy „KS Rzuchowa”, Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Pleśnej, Uczniowski Klub Sportowy OMEGA przy Szkole Podstawowej w Rzuchowej, Uczniowski Klub Sportowy SOKOLIK przy Szkole Podstawowej w Świebodzinie OSP w Pleśnej, Rzuchowej, Szczepanowicach, Lichwinie, Lubince i Janowicach.

Na terenie gminy Pleśna funkcjonują szkoły podstawowe w Pleśnej, Rzuchowej, Janowicach, Lichwinie, Szczepanowicach, Rychwałdzie i Świebodzinie a także publiczne przedszkole w Pleśnej i Rzuchowej.

Przez gminę przebiega żółty, czerwony i niebieski szlak PTTK.

Gmina jest wydawcą miesięcznika „Pogórze”.

Gmina Pleśna należy do LGD Dunajec-Biała, znajduje się na ponadto na Małopolskim Szlaku Owocowym oraz Źródlanym Szlaku w Małopolsce obejmującym najważniejsze atrakcje pogórza Ciężkowickiego.

W budynku szkoły w Pleśnej znajduje się założona w 2004 r. szkolna Izba Pamięci, w której gromadzone są pamiątki związane z I Brygadą Legionów Polskich, dotyczące Gustawa „Gryfa” Łowczowskiego oraz Franciszka Ksawerego Juszkiewicza – legionistów polskich walczących w bitwie pod Łowczówkiem, związanych z gminą Pleśna.

Gmina Pleśna wydaje liczne foldery promujące walory przyrodnicze, turystyczne i kulturowe znajdujące się na jej terenie.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Najcenniejsze zabytki z terenu gminy otrzymały wpis do rejestru zabytków województwa małopolskiego. Są to:

L.p.	Miejscowość	Nr działki	Obiekt	Datowanie	forma ochrony
1	Janowice	596/3	Park, pałac i spichlerz w zespole pałacowo-parkowym z dziedzińcem folwarcznym	XVIII-XIX wiek	A-92 z 16.01.1969
2	Janowice	747/1	Cmentarz Wojenny nr 190 wraz z ogrodzeniem	1915-16	A-467 M z 16.04.2009
3	Lubinka	320	Cmentarz Wojenny nr 191 wraz z ogrodzeniem, drzewostanem i najbliższym otoczeniem	1915-17	A 31/M z 13.10.2005

4	Lubinka	319	Cmentarz Wojenny nr 192 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną, drzewostanem i najbliższym otoczeniem	1915-16	A 32/M z 13.10.2005
5	Łowczówek	484	Cmentarz Wojenny nr 171 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną oraz drzewostanem na cmentarzu	1915-16 (kaplica 1925)	A-10M z 03.09.2003
6	Łowczówek	553	Cmentarz Wojenny nr 172 wraz z nagrobkami, krzyżami, drzewostanem oraz murowaną kapliczką	1915-1916	A-1392/M z 21.03.2016
7	Pleśna	590/2	Kościół parafialny pw. WNMP wraz z drzewostanem	1924-30	A -318 z 4.10.1988
8	Rzuchowa	4/75	Dwór i park w zespole dworskim	XVII – XX w.	A-1408/M z 04.02.2016
9	Szczepanowice	990	Cmentarz Wojenny nr 194 wraz z ogrodzeniem i liściastym drzewostanem	1915-17	A 1206/M z 22.04.2010
10	Woźniczna	344	Cmentarz Wojenny nr 177 wraz z ogrodzeniem i bramą	1915-16	A 1174/M z 5.11.2009
11	Woźniczna	117/2	Cmentarz Wojenny nr 178 wraz z ogrodzeniem	1915-16	A 1173/M z 5.11.2009
12	Woźniczna	2/43	Cmentarz Wojenny nr 179 wraz z ogrodzeniem i otoczeniem	1915-16	A-427/M z 16.04.2009

Wpisem do rejestru zabytków ruchomych województwa małopolskiego objęte jest wyposażenie ruchome kościoła parafialnego w Pleśnej.

Objęcie wyżej wymienionych zabytków formą ochrony jakim jest wpis do rejestru zabytków ma swoje konsekwencje w postaci konieczności należytego sprawowania nad nim opieki. Właściciel lub posiadacz ma obowiązek zapewnienia warunków, między innymi, naukowego badania i dokumentowania zabytków, prowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia zabytku, utrzymania zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie, upowszechniania wiedzy o zabytku (art. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Właściciel lub posiadacz ma obowiązek zawiadomić WKZ w przypadku zniszczenia, zagubienia, kradzieży, zagrożeniu zabytku, miejsca przechowywania, zmianach dotyczących właściciela lub posiadacza zabytku (art. 28 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W przypadku prowadzonych robót budowlanych, prac restauracyjnych, konserwatorskich, prac archeologicznych itp. przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie WKZ (art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Art. 38, 39 i 40 wspomnianej ustawy określa sposób kontroli zabytku wpisanego do rejestru zabytków przez Wojewódzkiego

Konserwatora Zabytków. W przypadku stanowisk archeologicznych oraz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków mają zastosowanie przepisy art. 31 i 32, w których nałożony jest obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych jeśli nastąpi przekształcenie lub zniszczenie zabytku archeologicznego (w trakcie realizacji inwestycji), których rodzaj i zakres określa WKZ w drodze decyzji. Właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zabytków może zwrócić się do ministra kultury lub wojewódzkiego konserwatora zabytków o udzielenie dotacji na sfinansowanie prac restauratorskich i konserwatorskich (art. 74) w wysokości 50% lub 100% jeśli obiekt posiada wyjątkową wartość historyczną (art. 78). Dodatkowo dotacji mogą udzielać organy samorządu: gminy, powiatu i województwa (art. 81).

Uchwałą Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy objętych jest większość obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Gmina jest w trakcie aktualizacji MPZP.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminną Ewidencję Zabytków założono zarządzeniem Wójta Gminy Pleśna nr 174/2014 z dnia 17.09.2014 roku. Zostało ujętych wówczas w ewidencji 537 obiektów architektury i stanowisk archeologicznych.

W 2016 roku zarządzeniem nr 28/2016 Wójta Gminy Pleśna z dnia 02.03.2016 ujęto do GEZ stanowisko archeologiczne Janowice AZP 106-65/114 – gródek stożkowaty.

W 2020 roku zarządzeniem nr 23/2020 Wójta Gminy Pleśna z 17.02.2020 wykreślono obiekt:

1. Janowice 85, dz. ewid. 869, dom.

W 2025 roku zarządzeniem nr 156/2025 Wójta Gminy Pleśna z 29.08.2025 wykreślono z GEZ następujące obiekty:

2. Lichwin 165, dz. ewid. 124, dom
3. Lubinka 13, dz. ewid. 34/4, dom
4. Lubinka 13, dz. ewid. 34/4, piwnica
5. Lubinka 13, dz. ewid. 34/4, stodoła

Pismem z dnia 14 kwietnia 2026 r., znak: DT-V.5133.5.2026.EB.TS, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie delegatura w Tarnowie pozytywnie zaopiniował wykreślenie następujących obiektów:

6. Dąbrówka Szczepanowska 16, dz. ewid. 623, dom
7. Dąbrówka Szczepanowska 61, dz. ewid. 319, dom
8. Dąbrówka Szczepanowska 131, dz. ewid. 364, dom
9. Dąbrówka Szczepanowska 131, dz. ewid. 364 , stodoła
10. Dąbrówka Szczepanowska 130, dz. ewid. 359, dom
11. Dąbrówka Szczepanowska 130, dz. ewid. 359, obora
12. Dąbrówka Szczepanowska 138, dz. ewid. 212, piwnica
13. Dąbrówka Szczepanowska 138, dz. ewid. 212, dom
14. Dąbrówka Szczepanowska 159, dz. ewid. 435/2, dom
15. Dąbrówka Szczepanowska 168, dz. ewid. 513/5, dom

16. Dąbrówka Szczepanowska 182, dz. ewid. 314/2, dom
17. Janowice 5, dz. ewid. 669, dom
18. Janowice 6, dz. ewid. 665, dom
19. Janowice 10, dz. ewid. 587/1, dom
20. Janowice 20, dz. ewid. 955/5, dom
21. Janowice 29 , dz. ewid. 809/2, dom
22. Janowice 31, dz. ewid. 973/6, dom
23. Janowice 50, dz. ewid. 1102, dom
24. Janowice 65, dz. ewid. 1021/1, dom
25. Janowice 85, dz. ewid. 869/1, obora
26. Janowice 103, dz. ewid. 930/10, dom
27. Janowice 103, dz. ewid. 930/10, stodoła
28. Janowice 123, dz. ewid. 411/11, budynek gospodarczy
29. Janowice 141, dz. ewid. 372, obora
30. Janowice 143, dz. ewid. 370, dom
31. Janowice 144, dz. ewid. 342/1, dom
32. Janowice 146, dz. ewid. 339/1, dom
33. Janowice 158, dz. ewid. 321/2, stodoła
34. Janowice 172, dz. ewid. 780/1, piwnica
35. Janowice 188, dz. ewid. 741, dom
36. Janowice 191, dz. ewid. 718, obora
37. Janowice 214, dz. ewid. 731, dom
38. Janowice 214, dz. ewid. 731, stodoła
39. Janowice 215, dz. ewid. 733, dom
40. Janowice 248, dz. ewid. 135, obora (w karcie GEZ błędnie podany adres Janowice 246)
41. Janowice 247, dz. ewid. 98/4, dom
42. Janowice 259, dz. ewid. 146/2, dom
43. Janowice 259, dz. ewid. 146/2, obora
44. Janowice 261, dz. ewid. 146/2, dom
45. Janowice 274, dz. ewid. 52, dom
46. Janowice 279, dz. ewid. 22, dom
47. Janowice 284, dz. ewid. 63, dom
48. Lichwin 9, dz. ewid. 1128, dom
49. Lichwin 20, dz. ewid. 1043, dom
50. Lichwin 21, dz. ewid. 1036/1, dom
51. Lichwin 23, dz. ewid. 997, dom
52. Lichwin 30, dz. ewid. 1008/1, dom
53. Lichwin 30, dz. ewid. 1008/1, obora
54. Lichwin 67, dz. ewid. 518/4, dom
55. Lichwin 70, dz. ewid. 514/5, dom
56. Lichwin 114, dz. ewid. 459, dom
57. Lichwin 128, dz. ewid. 94/1, dom
58. Lichwin 135, dz. ewid. 148, dom

59. Lichwin 148, dz. ewid. 459, dom
60. Lichwin 163, dz. ewid. 121/2, dom (w karcie GEZ błędny adres i numer działki)
61. Lichwin 166, dz. ewid. 126, dom
62. Lichwin 198, dz. ewid. 952, 953, stodoła
63. Lichwin 212, dz. ewid. 686, obora
64. Lichwin 237, dz. ewid. 331/1, dom
65. Lubinka 15, dz. ewid. 31, dom
66. Lubinka 33, dz. ewid. 10/2, dom
67. Lubinka 36, dz. ewid. 46/1, dom
68. Lubinka 63 , dz. ewid. 292, dom
69. Lubinka 74 , dz. ewid. 218, dom
70. Lubinka 85 , dz. ewid. 119/1, dom
71. Łowczówek 2, dz. ewid. 323/2, dom
72. Łowczówek 10 , dz. ewid. 314/26, dom
73. Łowczówek 13 , dz. ewid. 372, dom
74. Łowczówek 33 , dz. ewid. 438, dom
75. Łowczówek 59 , dz. ewid. 100/1, dom
76. Łowczówek 74 , dz. ewid. 228, dom
77. Łowczówek 74 , dz. ewid. 228, piwnica
78. Łowczówek 75 , dz. ewid. 277, dom
79. Łowczówek 109 , dz. ewid. 174, obora
80. Łowczówek 112 , dz. ewid. 160, dom
81. Łowczówek 149 , dz. ewid. 542/2, strażnica kolejowa
82. Pleśna 4 (błąd w karcie GEZ – budynek znajduje się pod adresem Rychwałd 4) , dz. ewid. 87/9, dom
83. Pleśna 12, dz. ewid. 741/3, dom
84. Pleśna 29, dz. ewid. 610/2, 610/3, dom
85. Pleśna 30, dz. ewid. 720/2, dom
86. Pleśna 32, dz. ewid. 719, dom
87. Pleśna 34, dz. ewid. 712, dom
88. Pleśna 52, dz. ewid. 505/2, dom
89. Pleśna 64, dz. ewid. 581, dom
90. Pleśna 75, dz. ewid. 566/2, dom
91. Pleśna 77, dz. ewid. 536/15, dom
92. Pleśna 152, dz. ewid. 595, dom
93. Rychwałd 1, dz. ewid. 140/4, dom
94. Rychwałd 6, dz. ewid. 94/2, dom
95. Rychwałd 7, dz. ewid. 121, dom
96. Rychwałd 11, dz. ewid. 128/5, dom
97. Rychwałd 17, dz. ewid. 303, dom
98. Rychwałd 18, dz. ewid. 304, dom
99. Rychwałd 59, dz. ewid. 239, dom
100. Rychwałd 80, dz. ewid. 170, dom
101. Rzuchowa 23, dz. ewid. 60/6, dom

102. Rzuchowa 24, dz. ewid. 35, dom
103. Rzuchowa 42, dz. ewid. 228/20, dom
104. Rzuchowa 42, dz. ewid. 228/20, obora
105. Rzuchowa 55, dz. ewid. 569, dom
106. Rzuchowa 60, dz. ewid. 466/3, dom
107. Rzuchowa 62, dz. ewid. 461, dom
108. Rzuchowa 114, dz. ewid. 101/9, dom
109. Rzuchowa 157, dz. ewid. 409/14, dom
110. Rzuchowa 158, dz. ewid. 410/17, dom
111. Szczepanowice 34, dz. ewid. 310, dom
112. Szczepanowice 44, dz. ewid. 393, dom
113. Szczepanowice 95, dz. ewid. 728/4, dom
114. Szczepanowice 99, dz. ewid. 732, dom
115. Szczepanowice 103, dz. ewid. 707, dom
116. Szczepanowice 106, dz. ewid. 249, dom
117. Szczepanowice 114, dz. ewid. 696, dom
118. Szczepanowice 133, dz. ewid. 144/2, dom
119. Szczepanowice 199, dz. ewid. 95, dom
120. Szczepanowice 208, dz. ewid. 395, dom
121. Świebodzin 3, dz. ewid. 132/2, dom
122. Świebodzin 9, dz. ewid. 500/6, dom
123. Świebodzin 16, dz. ewid. 234, stajnia
124. Świebodzin 23, dz. ewid. 247, dom
125. Świebodzin 28, dz. ewid. 377, dom
126. Świebodzin 35, dz. ewid. 396, dom
127. Świebodzin 53, dz. ewid. 267/1, dom
128. Świebodzin 67, dz. ewid. 330, dom
129. Świebodzin 92, dz. ewid. 47/1, dom
130. Świebodzin 93, dz. ewid. 152/5, dom
131. Woźniczna 9, dz. ewid. 151/1, dom
132. Woźniczna 15, dz. ewid. 261/3, dom
133. Janowice 161, dz. ewid. 318/3, dom
134. Lichwin 186, dz.ewid. 619, stodoła

Oprócz wykreślenia wyżej wymienionych obiektów z GEZ zwrócono się do WKZ Delegatura w Tarnowie o zaopiniowanie ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków następujących obiektów, co także zostało pozytywnie zaopiniowane pismem z dnia 14 kwietnia 2026 r., znak: DT-V.5133.5.2026.EB.TS:

L.p.	Miejscowość	Nr działki	Obiekt	Datowanie
1	Lichwin	77, 57/5	Miejsce Pamięci – miejsce demobilizacji I Batalionu Barbara	1944-1946

2	Lichwin	585	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	lata 20-te XX wieku
3	Lichwin	585	Mogiła wraz z nagrobkiem Wiktorii Matuszewskiej	po 1944 roku
4	Lichwin	585	Mogiła wraz z nagrobkiem Jana Myjkowskiego	po 1927 roku
5	Lichwin	585	Mogiła wraz z nagrobkiem Stefana Chrzanowskiego	po 1945 roku
6	Pleśna	590/4, 590/5, 590/6, część 590/7	Teren dawnego kościoła i cmentarza wraz z figurą NMP NP i drzewostanem	1327 - lata 30-te XX wieku
7	Pleśna	245/1, 245/3, 245/4, 244, 817/1, 817/2	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	połowa XIX wieku
8	Pleśna	245/3	Grobowiec rodziny Kwiatkowskich	po 1924 roku
9	Pleśna	245/3	Krzyż na grobie J. Wójcika	po 1921 roku
10	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny Serwińskich	około 1930 roku
11	Pleśna	245/1	Krzyż nagrobny bezimienny	około 1910 roku
12	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny A. Chochołowicza	około 1930 roku
13	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny A. Wiśniewskiego	około 1931 roku
14	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny E. Armatys	po 1942 roku
15	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny I. Boryczkówny	1942
16	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny J. Bujaka	po 1917 roku
17	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny J. Kordka	po 1928 roku
18	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny Lisowskich	1924
19	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny J. Rozy	po 1924 roku
20	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny J. Markowskiego	po 1943 roku
21	Pleśna	245/1	Pomnik nagrobny ks. J. Bajdy	po 1932 roku
22	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny M. Krasuskiej	po 1955 roku
23	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny M. Onaker	po 1903 roku
24	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny M. Stilkr	po 1892 roku
25	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny P. Baszczewskiego	po 1938 roku

26	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny P. Szablowskiego	po 1938 roku
27	Pleśna	245/3	Pomnik nagrobny ks. W. Łątki	po 1914 roku
28	Pleśna	245/3	Mogiła H. Zabawy	1948
29	Szczepanowice	254/1	Cmentarz parafialny	2 połowa XIX wieku

Cała nowa Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Pleśna z uwzględnieniem w/w obiektów wykreślanych i włączanych, została pozytywnie zaopiniowana przez WUOZ w Krakowie, Delegatura w Tarnowie pismem z dnia 14 kwietnia 2026 r., znak: DT-V.5133.5.2026.EB.TS.

Zarządzeniem nr 66/2026 Wójta Gminy Pleśna z dnia 23 kwietnia 2026 r. przyjęto zaktualizowaną Gminną Ewidencję Zabytków w formie kart adresowych zabytków nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych. Wykaz obiektów ujętych w GEZ Gminy Pleśna stanowi załącznik nr 1 i 2 do niniejszego programu. Tym samym Zarządzeniem uchylono jednocześnie Zarządzenie nr 174/2014 Wójta Gminy Pleśna z dnia 17 września 2014 r. w sprawie przyjęcia dotychczasowej Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Pleśna.

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się obecnie **251 kart zabytków nieruchomych i ruchomych, w tym 1 karta zespołu oraz 182 karty stanowisk archeologicznych.** Wśród obiektów architektury jest 19 cmentarzy wojennych, 3 cmentarze parafialne, cmentarz choleryczny i kalwiński, 1 pałac, 1 dwór, trzy parki dworskie, 111 domów drewnianych i murowanych, 8 stodół, kuźnia, studnia, 3 obory, 1 stajnia, 1 spichlerz, 42 figury, krzyże i kapliczki przydrożne, 27 pomników nagrobnych na cmentarzach w Pleśnej i Lichwinie, 8 miejsc pamięci związanych z wydarzeniami z I i II wojny światowej. 15 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków.

Gmina Pleśna posiada tytuł prawny do poniżej wymienionych zabytków:
- Cmentarz nr 194 w Szczepanowicach
- Cmentarz nr 177 w Woźnicznej
- Cmentarz nr 178 w Woźnicznej
- Cmentarz nr 173 w Pleśnej
- Cmentarz nr 189 w Lubince
- Cmentarz nr 172 w Łowczówku
- Cmentarz nr 197 w Szczepanowicach

W przypadku obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, ale ujętych w gminnej ewidencji zabytków, **pozwolenie na budowę lub rozbiórkę** wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 Ustawy prawo budowlane). W trakcie realizacji inwestycji i stwierdzenia jej kolizji ze stanowiskiem archeologicznym mają zastosowanie przepisy art.

31 i 32 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), w którym nałożony jest obowiązek pokrycia kosztów badań archeologicznych w przypadku przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, których rodzaj i zakres określa WKZ w drodze decyzji.

W momencie przypadkowego odkrycia zabytku archeologicznego należy zawiadomić o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków lub właściwego wójta, prezydenta lub burmistrza.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Zabytkami o dużym znaczeniu dla gminy są niewątpliwie te wpisane do rejestru zabytków, takie jak między innymi zespoły dworskie w Rzuchowej i Janowicach oraz kościół parafialny w Pleśnej. Natomiast ze względu na położenie i najnowszą historię najistotniejsze dla gminy Pleśna są cmentarza wojenne:

L.p.	Miejscowość	Obiekt
1	Dąbrówka Szczepanowska	Cmentarz Wojenny nr 193
2	Janowice	Cmentarz Wojenny nr 190 wraz z ogrodzeniem
3	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 185
4	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 186
5	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 187
6	Lichwin	Cmentarz Wojenny nr 159
7	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 191 wraz z ogrodzeniem, drzewostanem i najbliższym otoczeniem
8	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 192 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną, drzewostanem i najbliższym otoczeniem
9	Lubinka	Cmentarz Wojenny nr 189
10	Łowczówek	Cmentarz Wojenny nr 171 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną oraz drzewostanem na cmentarzu
11	Łowczówek	Cmentarz Wojenny nr 172 wraz z nagrobkami, krzyżami, drzewostanem oraz murowaną kapliczką
12	Pleśna	Cmentarz Wojenny nr 173
13	Rychwałd	Cmentarz Wojenny Nr 188
14	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 194 wraz z ogrodzeniem i liściastym drzewostanem
15	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 195 wraz z figurą NMP NP oraz drzewostanem
16	Szczepanowice	Cmentarz Wojenny nr 197
17	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 177 wraz z ogrodzeniem i bramą
18	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 178 wraz z ogrodzeniem

19	Woźniczna	Cmentarz Wojenny nr 179 wraz z ogrodzeniem i otoczeniem

Na terenie gminy Pleśna jest ich 19. Największy obszarowo cmentarz znajduje się w Lichwinie. Jest to cmentarz nr 185, położony na wzniesieniu „Gródek", w części wsi o tej samej nazwie. Z czasów walk o wzgórze prowadzonych w dniach 3-4 maja 1915 roku, w czasie tzw. operacji gorlickiej, pochodzi nazwa nadana przez Austriaków - „Głowa Cukru" („Zuckerhut"). Na cmentarzu spoczywa 614 żołnierzy - 273 austro-węgierskich i 341 z armii rosyjskiej, w tym w obu grupach Polacy. Jest to jedna z największych nekropoli wojskowych na ziemi tarnowskiej. Obiekt (tak jak większość cmentarzy) został zaprojektowany przez Heinricha Scholza. Składa się z murowanego z kamienia centralnego pomnika w kształcie pylonu oraz rzędów i skupisk nieregularnie rozmieszczonych nagrobków. Drugim, co do wielkości jest cmentarz nr 192 w Lubince, zaprojektowany przez Gustava Rossmanna, powstał w latach 1915-16 na miejscu walk prowadzonych od końca 1914 do pierwszych dni maja 1915 roku. Cmentarz jest miejscem spoczynku 675 żołnierzy, w tym 457 armii austrowęgierskiej i 218 rosyjskiej (groby ułożone są szeregami, zasadniczo po stronie zachodniej i wschodniej cmentarza – łącznie 57 grobów masowych i 267 pojedynczych. W części południowej nekropolii zlokalizowana jest lekko wyniesiona platforma ziemna, ograniczona rzędami masywnych, niskich, betonowych słupów, na której znajduje się neoklasycystyczna, ośmioboczna kaplica z czterema trójkątnymi frontonami opartymi na ośmiobocznych kolumnach, nakryta wielospadowym, załamanym dachem zwieńczonym sygnaturką. Inne obiekty tego typu mają zazwyczaj skromniejsze założenia. Najczęściej jest to centralny, drewniany krzyż lub murowany obelisk oraz rozmieszczone wokół różnego typu krzyże ustawione na ziemnych grobach pojedynczych i masowych.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Zasób dziedzictwa Gminy Pleśna obejmuje 250 zabytków ruchomych i nieruchomych oraz 182 stanowiska archeologiczne. Gmina prowadziła na przestrzeni ostatnich lat liczne inwestycje, mające na celu poprawę stanu dziedzictwa kulturowego. Są to m. in.

2018 rok

- remont i konserwacja przydrożnej kapliczki słupowej zwieńczonej figurą Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej w Lichwinie w kwocie 20 950 zł (sfinansowane ze środków Województwa Małopolskiego w ramach programu „Kapliczki Małopolski" oraz budżetu gminy)
- remont betonowych obramowań nagrobków, konserwacja steli nagrobnych, konserwacja żeliwnych krzyży, konserwacja kamiennych schodów do kaplicy oraz zadaszenia kaplicy na cmentarzu wojennym nr 171 w Łowczówku w kwocie 200 000 zł (środki finansowe otrzymane z budżetu Wojewody)
- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na

obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 10 000 zł.

2019 rok

- konserwację i remont kamiennego muru wraz z drewnianym zadaszeniem, remont alejek na cmentarzu wojennym nr 171 w Łowczówku (środki finansowe otrzymane z budżetu Wojewody w kwocie 470 000 zł)
- remont i konserwację przydrożnej kapliczki w miejscowości Łowczówek (sfinansowano ze środków Województwa Małopolskiego i budżetu gminy)

2020 rok

- konserwacja kamiennego pomnika głównego na cmentarzu wojennym nr 190 w Janowicach ze środków finansowych Wojewody Małopolskiego oraz Gminy Pleśna
- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 10 000 zł

2021 rok

- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 10 000 zł

2022 rok

- prace konserwatorskie zabytkowego drewnianego ołtarza w kaplicy na cmentarzu wojennym nr 171 w Łowczówku
- prace konserwatorskie na cmentarzu nr 191 i 192 w Lubince, 194 w Szczepanowicach, 190 w Janowicach w ramach projektu "Rewaloryzacja wybranych cmentarzy wojennych z okresu I wojny światowej położonych na terenie Brzeska, Tarnowa, Krakowa, Wadowic oraz powiatów bocheńskiego i tarnowskiego, jako zespołu dziedzictwa o znaczeniu międzynarodowym".
- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 12 000 zł

2023 rok

- Remont cmentarza wojennego nr 178 w Woźnicznej na kwotę 213 559,01 zł. (Kwota dofinansowania ze środków Funduszu Promocji Kultury wynosiła 154 000,00 zł, natomiast ze środków budżetu państwa wynosiła 30 000,00 zł)
- renowacja zabytkowej kapliczki Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej w Rzuchowej w kwocie 29 000 zł (dofinansowanie z budżetu Województwa Małopolskiego w ramach konkursu „Kapliczki Małopolski 2023” w wysokości 16 000 zł)
- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Pleśna "Ty Też" odnowiło kapliczkę przydrożną Chrystusa Frasobliwego w Janowicach
- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na

obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 19 200 zł

2024 rok

- remont cmentarza wojennego nr 197 w Szczepanowicach oraz remont kapliczki domkowej w Rychwałdzie na kwotę 241 793,45 zł
- wykonanie prac konserwatorskich przy kościele parafialnym p.w. Niepokalanego Serca Maryi w Szczepanowicach w kwocie 287 000,00 zł w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków
- wykonanie prac konserwatorskich przy ołtarzu głównym w kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Pleśnej w kwocie 349 565,51 zł. w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków
- na wykonanie prac konserwatorskich przy kościele parafialnym p.w. Niepokalanego Serca Maryi w Szczepanowicach w kwocie 200 000,00 zł. w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków
- renowacja trzech grobów wojennych ofiar terroru niemieckiego z II wojny światowej znajdujących się na terenie miejscowości Rychwałd i Szczepanowice w kwocie 63 000,00 zł
- przeprowadzenie niezbędnych prac porządkowych takich jak koszenie trawy, zakup zniczy na Święto Wszystkich Świętych, zbieranie wypalonych zniczy, drobne prace remontowe na obiektach, poniesienie wydatków na energię elektryczną na oświetlenie cmentarza wojennego w Janowicach i Łowczówku w kwocie około 5 555,40 zł

2025 rok

- wykonanie prac konserwatorskich przy kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Pleśnej w kwocie 228 500,00 zł. w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków
- remont cmentarza nr 188 w Rychwałdzie w części finansowanej ze środków MKiDN w ramach Funduszu Promocji Kultury w wysokości 68 800,00 zł, a ze środków Wojewody Małopolskiego w ramach dotacji celowej w kwocie 17 200,00 zł
- remont cmentarza nr 172 w Łowczówku w części finansowanej ze środków Wojewody Małopolskiego w ramach dotacji celowej w kwocie 99 630,00 zł
- pielęgnacja zieleni na cmentarzu wojskowym w Lichwinie finansowanej ze środków Wojewody Małopolskiego w ramach dotacji celowej w kwocie 10 000,00 zł
- wykonanie programu prac konserwatorskich wraz z kosztorysem na remont cmentarza wojennego nr 195 w Szczepanowicach finansowane ze środków Wojewody Małopolskiego w ramach dotacji celowej w kwocie 7 800,00 zł;
- wycinka drzewa na cmentarzu nr 171 w Łowczówku w kwocie 3 000,00 zł
- pozostałe zakupy i usługi związane z utrzymaniem cmentarzy w kwocie 16 349,69 zł

Gmina organizuje i współorganizuje wiele inicjatyw, imprez i uroczystości, które mają na celu opiekę nad dziedzictwem niematerialnym i utrzymanie lokalnych tradycji. Są to m. in. Gminny Konkurs Kolęd i Pastorałek, Gminne Obchody Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych, Kiermasz Wielkanocny w Pleśnej, gminne obchody kolejnych rocznic uchwalenia Konstytucji 3 Maja, Święto Owoców i Produktów Pszczelich Gminy Pleśna, Bieg Zwycięzców w Łowczówku, obchody rocznic rozformowania Batalionu AK „Barbara”, Zlot Niepodległościowy w Łowczówku, Małopolski Złaz Patriotyczno – Turystyczny oraz wydawanie kolejnych numerów Samorządowego Pisma Gminy Pleśna „Pogórze”.

Ogólnie stan zachowania zabytków w gminie Pleśna ocenia się na bardzo dobry.

Mocne strony – potencjał

- aktualizowana gminna ewidencja zabytków
- atrakcyjne turystycznie położenie, w pobliżu ważnych szlaków komunikacyjnych, sieć dróg lokalnych połączona z trasami krajowymi i tranzytowymi (autostrada A4), dostęp do kolei, bliskość Tarnowa i Krakowa
- walory krajobrazowe i przestrzenne związane ze zróżnicowanym ukształtowaniem terenu (Pogórza Rożnowskie i Ciężkowickie, doliny rzek Dunajec i Biała), bliskość atrakcyjnych turystycznie miejsc takich jak Tuchów, Wojnów, Ciężkowice i Zakliczyn
- dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy
- uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym i w programach prorozwojowych gminy, objęcie miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego obszaru całej gminy,
- wyróżnienia „Turystyczny Skarb Małopolski": Miejsce z Klimatem (Gmina Pleśna), Najciekawszy szlak turystyczny (Małopolski Szlak Winny), Wydarzenie Cykliczne (Święto Owoców i Produktów Pszczelich Gminy Pleśna, Wianki na Winnicy), Unikatowa Atrakcja Turystyczna (Wieża widokowa).
- biblioteka gminna i gminny ośrodek kultury jako instytucja upowszechniania kultury
- działalność licznych organizacji pozarządowych i stowarzyszeń
- istnienie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego
- „dobry klimat" dla ochrony i poprawy stanu obiektów zabytkowych historycznie i kulturowo ważnych, zarówno ze strony władz gminy jak i mieszkańców
- właściwe wykorzystywanie środków zewnętrznych na cele związane z odnową obiektów zabytkowych
- możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na prace dotyczące zabytków

Słabe strony - problemy

- niedostateczna edukacja o materialnych wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców,
- brak dofinansowania do projektów dotyczących remontów, brak lub niska wiedza o prawnych zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów,
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów

Szanse

- działanie zmierzające do zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego,
- współfinansowanie prac remontowych, konserwatorskich
- rozwój współczesnej sztuki ludowej opartej na tradycji, podtrzymanie obrzędowości ludowej i ochrona ginących zawodów,
- stworzenie warunków do wykorzystania zasobu dziedzictwa materialnego na potrzeby funkcji kulturowych i edukacyjnych,
- rozszerzenie współpracy międzyregionalnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- wysoka aktywność administracji samorządowej w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych,
- wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami
- stworzenie i promocja lokalnych wzorców architektonicznych nawiązujących do tradycji miejsca,
- pozytywna rola Kościoła w dziedzinie ochrony zabytków

Zagrożenia
- postępująca degradacja obiektów zabytkowych wskutek ograniczonego inwestowania
- utrudnienia w pozyskiwaniu środków na ochronę i zachowanie zabytków,
- brak środków finansowych w stosunku do potrzeb na ochronę zabytków,
- niewystarczająca współpraca państwa i samorządu terytorialnego na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego.

7. Priorytety i kierunki działania w ramach GPOnZ

Strategicznym celem Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna na lata 2026-2029 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie gminy. Starania, które będą prowadzić do jego realizacji powinny służyć budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej, utrzymaniu ładu przestrzennego oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Aby osiągnięcie tego celu było możliwe należy określić główne kierunki działań oraz zadania priorytetowe w realizacji. W miarę ich wypełniania, działania winny być poddawane systematycznej weryfikacji, co pozwoli na realne dopasowanie do aktualnych możliwości finansowych i potrzeb właścicieli.

Priorytetami, zadaniami i kierunkami działań programu opieki są:

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

Kierunek 1 Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
1/ dofinansowanie prac restauratorsko – konserwatorskich przy obiektach niebędących własnością gminy na podstawie stosownej uchwały dotyczącej udzielania dotacji (zgodnie z art. 81 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) - w miarę pojawiających się potrzeb (w przypadku zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych)
2/ konserwacja i renowacja następujących kapliczek przydrożnych np. kapliczki NMP w Lichwinie, kapliczki domkowej MB w Rychwałdzie, krzyża kamiennego i figury NMP NP w Szczepanowicach czy kapliczki NMP w Szczepanowicach,
3/ renowacja cmentarza wojennego nr 193 w Dąbrówce Szczepanowskiej i cmentarza wojennego nr 195 w Szczepanowicach,
4/ dalsze bieżące utrzymanie i bieżące remonty cmentarzy wojennych, miejsc pamięci i zabytkowych nagrobków.

Kierunek 2 Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

1/ Określenie, szczególnych z punktu widzenia gminy, kryteriów ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także przy kształtowaniu środowiska (np. podczas wydawania decyzji o warunkach zabudowy czy przygotowywania planów zagospodarowania przestrzennego)

2/ Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków w planie ogólnym gminy

Kierunek 3 Ochrona historycznie ukształtowanych układów ruralistycznych i miejskich polegająca na poprawie ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez:

– ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy

– wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz utrzymanie historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy,

– wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk

Priorytet II. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej

Kierunek 1 Badania i dokumentacja dziedzictwa kulturowego gminy

1/ Wspieranie projektów naukowo-konserwatorskich dotyczących dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu, w tym badań nad architekturą drewnianą, etnograficznych czy archeologicznych i historycznych

2/ Dalsze poszerzanie bazy Gminnej Ewidencji Zabytków o nowe obiekty opracowane w ramach badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego gminy

3/ Wydanie monografii historycznej Gminy Pleśna

Kierunek 2 Poszerzanie dostępu do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy

1/ Udostępnianie i aktualizacja informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy

2/ Tworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego

3/ Popularyzacja kapliczek i krzyży przydrożnych w formie albumowej

4/ Skatalogowanie zabytkowych domów drewnianych (zarówno istniejących jak i nieistniejących – archiwum) z terenu gminy Pleśna w formie albumowej (jako forma zadokumentowania ginącego elementu krajobrazu kulturowego)

Kierunek 3 Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym

1/ Inicjowanie i organizowanie (np. we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa) szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców i pracowników gminy

2/ Dalsze organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych dla różnych grup wiekowych

3/ Dalsze wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy)

4/ Dalsze wspieranie organizacji konferencji i wykładów popularyzatorskich dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy

5/ Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także właściwego postępowania przy zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo

8. Instrumentarium realizacji GPOnZ

Realizacja Programu powinna odbywać się poprzez współpracę samorządu gminy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Narodowym Instytutem Dziedzictwa oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, parafią, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi a także ośrodkami naukowymi i muzeami. Kolejną formą realizacji Programu są działania własne władz samorządowych, które można podzielić na:

- prawne – problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego powinna być uwzględniona przez władze gminy przy uchwalaniu przepisów prawa miejscowego
- finansowe – należyte utrzymanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, będących własnością gminy oraz stosowanie systemu dotacji i ulg finansowych, nagród czy zachęt dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych
- programowe – realizacja projektów i programów regionalnych, w tym działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej i innych funduszy zewnętrznych

Realizację Programu można podzielić na dwa segmenty – zarządzanie oraz monitoring i ewaluację. Oba elementy wdrażania są ze sobą spójne i wzajemnie zależne, co oznacza że oba są warunkiem realizacji programu.

System zarządzania Programem odbywa się na trzech poziomach. Są to:

- **Rada Gminy – uchwala Program oraz przyjmuje sprawozdania z jego realizacji w okresach dwuletnich**
- **Wójt Pleśnej – odpowiada za przygotowanie i wykonanie założeń Programu oraz sporządza sprawozdanie z jego realizacji dla Rady Gminy**
- **Urząd Gminy wraz ze swoimi jednostkami organizacyjnymi – odpowiada za bieżącą realizację zadań Programu**

Zakłada się, że zadania określone w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków)
- finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych)
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami)
- społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami i wykorzystaniem zabytków)
- kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego)

9. Zasady oceny realizacji GPOnZ

Właściwy monitoring i wynikająca z niego ocena realizacji Programu powinna się odbywać na podstawie rzetelnych informacji. Podstawą metodologii zbierania informacji są:

- bazowanie na przyjętych w gminie zasadach gromadzenia i przetwarzania informacji,
- wykorzystywanie jak największej ilości dostępnych danych i źródeł informacji
- stosowanie odpowiednich (adekwatnych) mierników

Zestaw proponowanych mierników dla każdego z priorytetów przedstawia się następująco:

Priorytet I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy

1. Poziom **około 0,5 %** wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami, przy czym poziom wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wynosi **około 2,7 % -** łącznie z działalnością ośrodka kultury i bibliotek oraz **około 0,2%** wydatków budżetu gminy na remonty i utrzymanie cmentarzy wojennych, które stanowią osoby dział w budżecie (wyliczone na podstawie sprawozdania z wykonania budżetu za 2025 rok)
2. Wartość dofinansowania wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych tym pracom
3. Liczba i wartość dofinansowania obiektów zabytkowych objętych wsparciem zewnętrznym

4. Wartość wsparcia udzielonego z budżetu gminy dla właścicieli prywatnych i organizacji pozarządowych na realizację Programu
5. Liczba wdrożonych dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy
6. Powstanie Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
7. Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
8. Inne

Priorytet II. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz jego promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej
1. Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego itp.)
2. Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
3. Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych
4. Liczba opracowanych i wydanych informatorów o zabytkach (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.) lub liczba pobrań aplikacji
5. Liczba publikacji z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
6. Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
7. Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
8. Liczba osób uczestniczących w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie gminy
9. Liczba inicjatyw indywidualnych i społecznych wspieranych przez gminę i związanych z opieką nad dziedzictwem niematerialnym
10. Inne

10. Źródła finansowania GPOnZ

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego lub trwałego zarządu. Wiąże się to z prowadzeniem i finansowaniem prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych powyżej działań jest jej zadaniem własnym.

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Dotację można otrzymać składając stosowny wniosek do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego ze względu na miejsce położenia albo przechowywania zabytku. Może ona zostać

udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź, posiadaczem zabytku lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Celem udzielenia może być wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą zostać objęte dotacją:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizacja konstrukcyjna części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizacja instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Jeżeli zabytek poddawany pracom konserwatorskim posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na

wykonanie tych prac lub robót. Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.
Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego udziela osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej zamierzającej realizować działania przy zabytku dotacji na przeprowadzenie badań archeologicznych oraz wykonanie ich dokumentacji, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych działań. Przepis ten stosuje się także w przypadku, gdy w trakcie realizacji działań nastąpi niespodziewane odkrycie nieznanego wcześniej zabytku archeologicznego, po jego wpisaniu do rejestru lub ujęciu w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków i określeniu zakresu oraz rodzaju badań archeologicznych.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z różnych źródeł. Są to m.in.:

- środki z budżetu gminy Pleśna
- środki z budżetu samorządu województwa lub powiatu
- środki Funduszu Kościelnego - dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji
- środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- środki dostępne w ramach programów finansowanych z funduszy unijnych

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy w kilku programach operacyjnych:

Ochrona zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe do realizacji programu są zadania zmierzające do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku, przy czym możliwe jest, jednakże tylko w szczególnych przypadkach, uzyskanie całkowitego dofinansowania.

Wspieranie działań muzealnych
Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych. Premiowane będą projekty kompleksowe, nowatorskie, o wysokich wartościach merytorycznych i umiejętnie wykorzystanych elementach multimedialnych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie: organizacji czasowych wystaw muzealnych; modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych; publikacji katalogów do wystaw muzealnych; konserwacji muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego, a także doposażenia pracowni konserwatorskich. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

Kultura ludowa i tradycyjna
Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, w tym warsztaty, kursy i seminaria dotyczące szeroko pojętej kultury tradycyjnej, a także działania popularyzujące unikalne i żywe elementy kultury tradycyjnej, zadania artystyczne i użytkowe o charakterze interdyscyplinarnym i międzyśrodowiskowym oraz na prowadzenie szkolenia przez „mistrza" w zakresie różnych dziedzin niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Ochrona zabytków archeologicznych
Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Do składania wniosków uprawnione są samorządowe i państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne i niepubliczne uczelnie akademickie oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Wspólnie dla dziedzictwa
Program jest organizowany celem wzmacniania społecznego zaangażowania w ochronę materialnego dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń. Wnioskodawcami mogą być organizacje pozarządowe, które planują realizować projekty obejmujące prace porządkowe przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnych ewidencjach zabytków. W ramach programu można także aplikować o dofinansowanie zadań polegających m.in. na identyfikowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego) czy wzmacnianiu praktyk społeczno-kulturowych, np. tradycji rękodzielniczych czy zanikających,

dawnych technik budowlanych. Dofinansowaniem objęte mogą być również projekty edukacyjne i popularyzujące wiedzę na temat dziedzictwa materialnego oraz promujące dobre praktyki w zakresie poszukiwania zabytków zgodnie z obowiązującymi procedurami i zasadami ochrony dziedzictwa archeologicznego. W projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe uczestniczą wolontariusze, zyskując nowe doświadczenie i podnosząc swoje kompetencje z zakresu opieki nad dziedzictwem kulturowym.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju

Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Premiowane będą również działania związane z upowszechnianiem wiedzy na temat miejsc, faktów oraz postaci związanych z walką i męczeństwem. Promowane jest:

- podkreślenie prestiżu miejsca pamięci/trwałego upamiętnienia
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniego wyrazu
- zaangażowanie w opiekę nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami jak największej liczby różnych podmiotów
- zapewnienie jak najlepszej dostępności miejsca/trwałego upamiętnienia
- tworzenie nowych trwałych upamiętnień w miejscach, gdzie ich obecność jest uzasadniona interesem społecznym
- twórcze zastosowanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji do ochrony dziedzictwa narodowego
- stosowanie rozwiązań prawnych sprzyjających lepszej opiece nad miejscami pamięci/trwałymi upamiętnieniami (uwzględnienie miejsca pamięci, jego ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, czy objęcie go inną formą ochrony prawnej)

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury nie współprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, a także podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Celem programu jest otoczenie grobów i cmentarzy wojennych w kraju opieką polegającą na:

- prowadzeniu robót budowlanych, prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich
- zabezpieczeniu i utrzymaniu w jak najlepszym stanie
- prowadzeniu badań archeologicznych i prac poszukiwawczych
- prowadzeniu prac związanych z urządzeniem grobu/kwatery/cmentarza wojennego; dokumentowaniu i prowadzeniu badań naukowych

- popularyzowaniu i upowszechnianiu wiedzy

Promowane jest:

- obejmowanie opieką obiektów, których stan zachowania wymaga podjęcia niezwłocznego działania
- opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi o wyjątkowej wartości historycznej
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniej rangi obiektom grobownictwa wojennego
- wykorzystanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji
- zaangażowanie w opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jak największej liczby różnych podmiotów
- stosowanie, w ramach obowiązujących przepisów prawa, rozwiązań sprzyjających lepszej ochronie prawnej grobów i cmentarzy wojennych

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, publiczne i niepubliczne uczelnie oraz kościoły i związki wyznaniowe, osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Kultura cyfrowa

Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniających opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

Do składania wniosków uprawnione są samorządowe instytucje kultury niewspółprowadzone przez MKiDN, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe, a także ich osoby prawne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Infrastruktura domów kultury

Celem programu jest zapewnienie optymalnych warunków dla działalności domów i ośrodków kultury oraz centrów kultury i sztuki w zakresie edukacji kulturalnej i animacji kultury poprzez modernizację i rozbudowę ich infrastruktury.

Do składania wniosków uprawnione są domy kultury, ośrodki kultury oraz centra kultury i sztuki posiadające status samorządowej instytucji kultury, biblioteki posiadające status samorządowej instytucji kultury, w skład których wchodzą domy kultury, ośrodki kultury lub centra kultury i sztuki oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez ministra kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, publiczne szkoły artystyczne, państwowe uczelnie artystyczne oraz podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Promesa MKiDN może pokryć maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych

przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Partnerstwo publiczno-prywatne

Istnieją również możliwości finansowania prac przy zabytkach z wykorzystaniem ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym z dnia 19 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 2022 r., poz. 407 i 1079.), która określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego. Dla realizacji wspólnych projektów przez administrację publiczną i przedsiębiorców w formule PPP ważne są również: ustawa z dnia 21 października 2016 r. o koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2021 r. poz. 541, z 2019 r. poz. 1655 i z 2022 r. poz. 1726) oraz ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1710 i z 2020 r. poz. 1517) regulujące podstawowe zasady współpracy publiczno-prywatnej.

Wg ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, 1005 i 1079) zadania własne gmin obejmują również sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7, pkt. 1, ppkt 9). W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi (art. 9, pkt. 1).

Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027

Aktualnie zamieszczony w serwisie regionalnego programu województwa małopolskiego projekt programu „Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027" bezpośrednio nie uwzględnia wsparcia na ochronę zabytków w postaci odrębnego priorytetu. Autorzy zwracają jednak uwagę na konieczność podejmowania działań na rzecz ochrony, udostępniania i promocji dziedzictwa kulturowego, dzięki czemu stworzone zostaną warunki dla rozwoju gospodarczego w oparciu o różnorodność kulturową jako czynnik konkurencyjności. Beneficjenci będą mieli możliwość realizacji obowiązków związanych z opieką nad zabytkami przy okazji realizacji zadań z zakresu kultury, energetyki, środowiska czy poprawy jakości usług.

Natomiast w ramach priorytetu 5 „Małopolska infrastruktura społeczna" zaplanowano cel szczegółowy pod nazwą „Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych". W jego ramach będą realizowane inwestycje w obszarze kultury i turystyki, przyczyniające się do pobudzania szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym walki z wykluczeniem społecznym oraz rozwojem kapitału społecznego, m.in. poprzez uczestnictwo w kulturze i twórcze wykorzystanie dziedzictwa kulturowego. Dodatkowo, dzięki wykorzystaniu wewnętrznych potencjałów regionu, stworzone zostaną warunki sprzyjające wzrostowi zatrudnienia. Wspierane będą w szczególności następujące rodzaje działań:

- rozwój infrastruktury instytucji kultury, a w tym:

- budowa, rozbudowa i modernizacja instytucji kultury, w tym ich wyposażenie w nowe technologie wzmacniające ofertę kulturalną oraz zapewnienie warunków technicznych i programowych w zakresie ich dostępności, m.in. dla osób z niepełnosprawnościami, seniorów i rodzin z małymi dziećmi;

- wsparcie w zakresie dokumentowania, zachowywania i upowszechniania dziedzictwa niematerialnego m.in. poprzez badania terenowe, sporządzanie wywiadów i dokumentacji etnograficznej, upowszechnianie kultury ludowej;
- w zakresie rozwoju infrastruktury kultury, możliwe będzie również wsparcie obiektów, które mają charakter zabytkowy m.in. poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, oraz prac zabezpieczających przy zabytkach wraz z ich otoczeniem, umożliwiających zachowanie dotychczasowych funkcji zabytku, a także służących nadaniu im nowych funkcji z przeznaczeniem w szczególności na cele kulturalne, edukacyjne czy służące integracji społecznej. Możliwa będzie również konserwacja zabytków ruchomych jako część szerszego projektu infrastrukturalnego;
- rozwój i udostępnianie szlaków kulturowych.

- rozwój i promocja oferty turystycznej:

- budowa, rozbudowa i promocja zintegrowanej sieci głównych tras rowerowych VeloMałopolska, przebiegających przez całe województwo i łączących główne jego ośrodki;
- budowa, rozbudowa i promocja produktów turystycznych, np. turystycznych szlaków tematycznych (odwołujących się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych regionu), w tym budowa schronisk na szlakach.

Ponadto zaplanowano wsparcie w zakresie dostosowania w szczególności obiektów infrastruktury kultury, obiektów turystycznych oraz szlaków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (m.in. likwidacja barier architektonicznych). Głównymi odbiorcami wsparcia będą mieszkańcy województwa małopolskiego, turyści oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 – Priorytet VII: Kultura (projekt zatwierdzony przez Radę Ministrów)

Celem priorytetu jest wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Obejmie on inwestycje w rozwój infrastruktury kultury oraz ochronę dziedzictwa kulturowego w celu wzmocnienia ich potencjału w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy. Szczególną pieczą zostaną objęte zabytki UNESCO, Pomniki Historii oraz obiekty posiadające tytuł Znaku Dziedzictwa Europejskiego. Działanie obejmie wsparcie obiektów, w których w wyniku realizacji projektu prowadzona będzie działalność kulturalna i które mają potencjał do rozwoju turystyki kulturowej. Poprzez realizację inwestycji związanych z renowacją, konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (w tym zabytków ruchomych), zwiększy się ich atrakcyjność dla odbiorców. Priorytet uwzględnia również wspieranie rozwoju infrastruktury wspierającej ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Ma on ponadto za zadanie zwiększyć atrakcyjność i konkurencyjność regionów poprzez wykorzystanie unikalnego zasobu jakim jest dziedzictwo kulturowe, w celu przyciągnięcia turystów krajowych i zagranicznych.
Środki z funduszu mogą wykorzystywać jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe.

Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2021- 2027

Tego typu programy są podzielone na trzy kategorie: transgraniczne, transnarodowe i międzyregionalne. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia. W przypadku programów współpracy transgranicznej aplikować mogą do nich jednostki z obszarów przylegających do granic państwowych. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja służy wzmocnieniu współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży. W ramach programów współpracy transnarodowej mogą współdziałać duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw, natomiast w zakresie współpracy międzyregionalnej wszystkie regiony. Projekty oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć m.in. kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) i Norweski Mechanizm Finansowy 2021-28

Są to środki finansowe pochodzące od Islandii, Liechtensteinu i Norwegii (tzw. Państwa-Darczyńcy), przeznaczone na redukcję nierówności społecznych i ekonomicznych w krajach UE (Państwa–Beneficjenci). Środki nowej, czwartej edycji Mechanizmu Finansowego EOG (2021-2028) uruchomione zostaną w 2026 roku. Beneficjentami mogą być w zależności od programu: organizacje pozarządowe (NGO), podmioty publiczne (samorządy, instytucje publiczne, szkoły, uczelnie), przedsiębiorcy, w szczególności z sektora MŚP (innowacje, zielony biznes), instytucje badawcze i naukowcy. W związku z opieką nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym ubiegać się można o środki w ramach programu „Kultura" znajdującego się w gestii Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wsparcie kierowane jest głownie do mniejszych miejscowości, a preferowane tematy to rozwój miejsc kultury, wsparcie ochrony dziedzictwa i nadawanie mu nowych funkcji, tak, aby stwarzało przestrzeń spotkań, edukacji i aktywności społecznej. Wspierany jest także rozwój kompetencji osób pracujących w kulturze oraz współpraca między instytucjami, organizacjami i partnerami międzynarodowymi. Zgodnie z tymi założeniami w obecnej edycji programu wsparciem zostaną objęte dwa działania:

- „Dziedzictwo kulturowe i lokalne wspólnoty" z budżetem około 270 mln zł, gdzie przewidziano m. in. wsparcie dla renowacji i adaptacji obiektów zabytkowych; co najmniej 25 proc. budżetu każdego projektu musi zostać przeznaczone na działania miękkie, obejmujące m.in. zachowanie i promocję niematerialnego dziedzictwa, ochronę i promocję tradycyjnych praktyk oraz ginących zawodów, pracę z lokalnymi społecznościami oraz budowanie partnerstw; wysokość dofinansowań wyniesie od 1 mln do 3,5 mln euro i może stanowić maksymalnie 85 proc. kosztów projektu
- „Lokalna scena artystyczna i profesjonalizacja sektora" - działanie obejmuje zarówno projekty związane z organizacją festiwali, koncertów, wystaw i spotkań, jak również nowe działania dotyczące profesjonalizacji sektora kultury, w tym konferencje branżowe, szkolenia, rezydencje artystyczne oraz rozwój kompetencji, w tym kompetencji cyfrowych. Projekty będą realizowane z obowiązkowym udziałem

partnerów z Norwegii, Islandii lub Liechtensteinu; dofinansowanie projektów wyniesie od 100 tys. do 500 tys. euro

Fundusz Termomodernizacji i Remontów (BGK)

Podstawowym celem Funduszu Termomodernizacji i Remontów jest pomoc finansowa dla inwestorów realizujących przedsięwzięcia termo-modernizacyjne i remontowe oraz wypłata rekompensat dla właścicieli budynków mieszkalnych, w których były lokale kwaterunkowe.
W przypadku obiektów zabytkowych możliwe jest uzyskanie premii remontowej stanowiącej 60% kosztów przedsięwzięcia remontowego.
Beneficjentem premii remontowej są właściciele lub zarządcy budynków wielorodzinnych, których użytkowanie rozpoczęto:
- przed dniem 14 sierpnia 1961 r. lub co najmniej 20 lat przed dniem złożenia wniosku o premię remontową do banku kredytującego oraz
- budynek ten należy do społecznej inicjatywy mieszkaniowej lub towarzystwa budownictwa społecznego;
- budynek ten został wybudowany przy wykorzystaniu kredytu udzielonego przez BGK na podstawie wniosków o kredyt złożonych do dnia 30 września 2009 r. lub przy wykorzystaniu finansowania zwrotnego w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego bez względu na status prawny, z wyłączeniem jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych. Więcej informacji na temat możliwości dofinansowania można pozyskać ze strony:
https://www.bgk.pl/podmioty-rynku-mieszkaniowego/modernizacja-i-rewitalizacja/premia-remontowa-z-funduszu-termomodernizacji-i-remontow

Inne programy

Jednostki samorządu terytorialnego i ich wydziały organizacyjne mogą również korzystać z innych źródeł pozyskiwania środków na opiekę nad zabytkami oraz na wzmacnianie tożsamości lokalnej. Programy o takim profilu proponują np. fundacje, którym patronują duże firmy z kapitałem polskim. Gmina może także wspierać organizacje pozarządowe w pozyskiwaniu takich środków. Przykładowo programy wspierające proponują:

- Fundacja Orlen – *Program „Czuwamy! Pamiętamy!”;* jego celem jest przywrócenie należnej czci Miejscom Pamięci na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a które do tej pory pozostawały w złym stanie technicznym. Wnioskodawcą mogą być:

- organizacje pozarządowe lub oddziały terenowe organizacji pozarządowej posiadające osobowość prawną lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną (z wyłączeniem spółek prawa handlowego) tj. fundacje, stowarzyszenia, uczniowskie kluby sportowe, stowarzyszenia kultury fizycznej, organizacje społeczno-zawodowe rolników;
- podmioty niebędące organizacją pozarządową, np. jednostki samorządu terytorialnego lub ich jednostki organizacyjne, szkoły publiczne, przedszkola publiczne;
- kościelne jednostki organizacyjne prowadzące działalność pożytku publicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

Wnioskodawcą może być również podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, jeśli jest jednocześnie wpisany do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej.
Fundacja Łukasiewicza - celem *Programu „Rozgrzewamy Polskie Serca"* jest wspieranie inicjatyw działających na rzecz integracji lokalnej społeczności wokół kultury, tradycji oraz wydarzeń lub pamięci historycznej. Podejmowane inicjatywy mają budować kapitał społeczny na lokalnym poziomie. Program skierowany jest do organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, szkół publicznych i przedszkoli publicznych oraz związków wyznaniowych i ich organizacji. Zgłaszane projekty muszą oddziaływać na lokalną społeczność oraz być związane z pielęgnowaniem kultury, tradycji, wydarzenia lub pamięci historycznej.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Gmina będzie wydatkowała środki na realizację zadań z zakresu ochrony zabytków poprzez:

- dofinansowanie lub pomoc w zdobyciu środków na prace restauratorsko – konserwatorskie przy obiektach niebędących własnością gminy
- umieszczenie stosownych zapisów dotyczących ochrony zabytków w strategii rozwoju gminy, planie ogólnym, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego itp.
- wykonywanie opracowań z zakresu lepszego rozpoznania zasobu dziedzictwa kulturowego gminy (w ramach współpracy z instytucjami naukowymi i zajmującymi się ochroną zabytków, ekspertami, poprzez działalność organizacji pozarządowych – np. lokalnych stowarzyszeń itp.)

Zakres finansowania planowanych przez gminę zadań z zakresu opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego realizowanego łącznie z działalnością bibliotek, świetlic i domów kultury jest ustalone na 2,7 % corocznie uchwalanego budżetu.

12. Podsumowanie

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna na lata 2026-2029 wytycza kierunki polityki władz samorządowych w tak ważnych kwestiach jak ochrona lokalnych wartości kulturowych, w tym zabytków, tradycji i krajobrazu kulturowego. Ważnym elementem Programu jest rozwój i promocja walorów turystycznych gminy, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych. Zakłada się, że cele nakreślone w Programie będą osiągnięte w wyniku szerokiej współpracy władz gminy z Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Krakowie, Delegatura w Tarnowie, jednostkami samorządu terytorialnego oraz innymi organizacjami i związkami, których działania obejmują ochronę walorów kulturowych i krajobrazowych.

Program podkreśla rolę całej społeczności lokalnej – właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

Kolejna edycja (aktualizacja) Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Pleśna powinna zostać opracowana po czterech latach od przyjęcia go przez Radę Gminy.

13. Bibliografia (wybrana)

Karty ewidencyjne zabytków nieruchomych,
Karty ewidencyjne zabytków ruchomych,
Karty stanowisk archeologicznych AZP (archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie, Delegatura w Tarnowie)

Anusik Zbigniew, *Struktura własności ziemskiej w powiecie pilzneńskim w roku 1629* [w:] Przegląd Nauk Historycznych, R.X, t. 2, 2011.

Bigo Jan, *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicji, Wielkiem Księstwie Krakowskiem i Księs. Bukowińskiem*, Lwów 1907.

Darowski Roman, *Szczepanowice nad Dunajcem. Dzieje wsi, parafii katolickiej i gminy kalwińskiej*, Kraków 1993.

Gawlik Tomasz, *Szlakiem Batalionu „Barbara" – przewodnik*, Tarnów 2025.

Juśko Paweł, Stanowski Ryszard (red.), *Dziedzictwo Wielkiej Wojny w krajobrazie oraz pamięci. Powiat tarnowski i gmina Pleśna. Wspólne wyzwanie*, Tarnów–Pleśna 2016.

Nosek Stefan, *Ciałopalne mogiły z okresu wczesnośredniowiecznego Małopolsce Zachodniej*, Wiadomości Archeologiczne, tom XVI, 1948.

Piekarczyk Marek Tomasz, *Dzieje rodu Krasuskich herbu Nowina z Piasków Druszkowa w województwie krakowskim*, Kraków 2020.

Raport o stanie gminy Pleśna 2018-2024

Zawadzki Wojciech, *Pamiętnik Ks. Prałata Józefa Boducha, proboszcza w Mątowach Wielkich i Miłoradzu 1946-1971* [w:] Studia Elbląskie, t. 1, 1999

Strony internetowe:
www.isap.sejm.gov.pl
www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/
www.maps.arcanum.com
www.mapy.geoportal.gov.pl
www.sztetl.org.pl
www.plesna.pl
www.bip.malopolska.pl/ugplesna
www.zrodlanyszlak.pl
www.odznaki.org
www.lgdowocowyszlak.pl

www.gromnik.krakow.lasy.gov.pl
www.polskaekologia24.pl
www.atlasfontium.pl
www.slownik.ihpan.edu.pl
www.facebook.com/Lichwiniokolicanakartachdziejow
www.dziennikpolski24.pl/ostatni-z-rodu/ar/1549592
www.szlakniepodleglosci.eu/2020/09/15/izba-pamieci/
www.facebook.com/PlesnaJakiejJuzNieMa
www.twierdzaprzemysl.org

Załącznik 1

Obiekty nieruchome w GEZ Pleśna[2]

L.p.	L.p.	Miejscowość	Nr budynku	Nr działki	Obiekt	Datowanie	forma ochrony
1.	**1**	**Dąbrówka Szczepanowska**		**290/3**	**Figura Matki Bożej wraz z drzewostanem**	**XIX/XX w.**	
2.	2	Dąbrówka Szczepanowska		343	Krzyż przydrożny	Przełom 1914/1915	
3.	3	Dąbrówka Szczepanowska		298, 649	Kapliczka szafkowa na dębie	Ok. 1950 roku	
4.	4	Dąbrówka Szczepanowska		552,688	Cmentarz Wojenny nr 193	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
5.	5	Dąbrówka Szczepanowska	10	636	Dom	1921	MPZM (uchwała z 2008 roku)
6.	6	Dąbrówka Szczepanowska	13	617/1	Dom	1930	MPZM (uchwała z 2008 roku)
7.	7	Dąbrówka Szczepanowska	29	593	Stodoła	1933	
8.	8	Dąbrówka Szczepanowska	45 A	296/3	Dom	1918	MPZM (uchwała z 2008 roku)
9.	9	Dąbrówka Szczepanowska	99	249	Dom	1900	MPZM (uchwała z 2008 roku)
10.	10	Dąbrówka Szczepanowska	161	437	Dom	Lata 40. XX w.	
11.	**1**	**Janowice**	**1B**	**596/3**	**Zespół pałacowo-parkowy z dziedzińcem folwarcznym**	**XVIII-XIX wiek**	**A-92 z 16.01.1969**
12.	2	Janowice	1B	596/3	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	poł. XIX w.	A-92 z 16.01.1969 MPZM (uchwała z 2008 roku)
13.	3	Janowice	1B	596/3	Spichlerz z dziedzińcem folwarcznym w zespole pałacowo-parkowym	2 poł XIX w.	A-92 z 16.01.1969
14.	4	Janowice	1B	596/3	Park w zespole pałacowo-parkowym	1 poł XIX w.	A-92 z 16.01.1969 MPZM (uchwała z 2008 roku)
15.	5	Janowice	1B	596/3	Kaplica w zespole pałacowo-parkowym	1863	MPZM (uchwała z 2008 roku)
16.	6	Janowice	144a	342/6	Figura MB z Dzieciątkiem	1890	
17.	7	Janowice		339/1	Krzyż przydrożny	1 poł. XIX w.	
18.	8	Janowice		377/1	Figura Chrystusa Frasobliwego	1860-80	
19.	9	Janowice		764	Krzyż przydrożny	Ok. 1900	
20.	10	Janowice	272	35	Kapliczka MB	1936	

[2] podświetlone na kolor różowy wiersze tabeli oznaczają zabytki wpisane do rejestru zabytków, na niebiesko – obiekty dodane do GEZ w 2026 roku

					Różańcowej		
21.	11	Janowice	204	243	Kapliczka SPJ	1947	
22.	12	Janowice	259a	207/1	Kapliczka NMP Niepokalanie Poczętej wraz z drzewostanem	1953	
23.	13	Janowice	277	4/1	Kapliczka szafkowa	XXI w	
24.	14	Janowice		747/1	Cmentarz Wojenny nr 190 wraz z ogrodzeniem	1915-16	A-467 M z 16.04.2009 MPZM (uchwała z 2008 roku)
25.	15	Janowice	26	801/4	Dom	Lata 30-40 XX w.	
26.	16	Janowice	46	1084	Dom	1911	
27.	17	Janowice	63	1021	Dom	Lata 30-40 XX w.	
28.	18	Janowice	77	376	Dom	1893	
29.	19	Janowice	84	871	Dom	1901	
30.	20	Janowice	84	871	Stodoła	1945	MPZM (uchwała z 2008 roku)
31.	21	Janowice	84	871	Studnia	II połowa XIX w.	
32.	22	Janowice	97	937/1	Dom	1939	MPZM (uchwała z 2008 roku)
33.	23	Janowice	105	923/3	Dom	1939.	
34.	24	Janowice	120	425/7	Dom	1922	
35.	25	Janowice	123	411/1	Dom	1922	MPZM (uchwała z 2008 roku)
36.	26	Janowice	141	372	Dom	1930	MPZM (uchwała z 2008 roku)
37.	27	Janowice	142	371	Dom	1920	MPZM (uchwała z 2008 roku)
38.	28	Janowice	146	339/1	Stajnia	1928	
39.	29	Janowice	156	337	Stodoła	1936	
40.	30	Janowice	169	770/2	Dom	1926	MPZM (uchwała z 2008 roku)
41.	31	Janowice	172	780/1	Dom	1910	
42.	32	Janowice	175	783	Dom	1936	
43.	33	Janowice	176	291	Dom	1935	
44.	34	Janowice	192	736	Dom	1938	
45.	35	Janowice	209	203/4	Dom	Lata 40. XX w.	
46.	36	Janowice	213	613/4	Dom	1933	
47.	37	Janowice	213	613/4	Obora	1935	
48.	38	Janowice	213	613/4	Stodoła	1930	
49.	39	Janowice	246	136/2	Dom	2 poł. XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
50.	**1**	**Lichwin**		539	Cmentarz Wojenny nr 185	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
51.	2	Lichwin		441	Cmentarz Wojenny nr	1915-16	MPZM (uchwała z

					186		2008 roku)
52.	3	Lichwin		54	Cmentarz Wojenny nr 187	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
53.	4	Lichwin		388	Cmentarz Wojenny nr 159	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
54.	5	Lichwin		94/6	Pomniki upamiętniające śmierć dzieci	1915	
55.	6	Lichwin		529/1	Figura NMP Niepokalanie Poczętej	1875	
56.	7	Lichwin		922	Figura NMP Niepokalanie Poczętej	1900	
57.	8	Lichwin		643/3, 643/4	Kapliczka NMP	II połowa XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
58.	9	Lichwin	8	1127	Dom	1926	MPZM (uchwała z 2008 roku)
59.	10	Lichwin	47	814	Dom	Lata 30. XX w.	
60.	11	Lichwin	77	541/3	Dom	1914	MPZM (uchwała z 2008 roku)
61.	12	Lichwin	95	451/1	Dom	1919	MPZM (uchwała z 2008 roku)
62.	13	Lichwin	99	460	Dom	Lata 50 XX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
63.	14	Lichwin	100	459	Dom	1938	MPZM (uchwała z 2008 roku)
64.	15	Lichwin	117	1199/13	Dom	1939	MPZM (uchwała z 2008 roku)
65.	16	Lichwin	118	59/3	Dom	1939	
66.	17	Lichwin	146	677/2	Dom	1937	MPZM (uchwała z 2008 roku)
67.	18	Lichwin	149	636/4	Dom	Lata 50 XX w.	
68.	19	Lichwin	168	306	Dom	1910	
69.	20	Lichwin	170	563/2	Dom	1920	
70.	21	Lichwin	186	619	Dom	1938	MPZM (uchwała z 2008 roku)
71.	22	Lichwin	198	952, 953	Dom	2 poł. XIX w.	
72.	23	Lichwin		77, 57/5	Miejsce Pamięci – miejsce demobilizacji I Batalionu Barbara	1944-1946	
73.	24	Lichwin		585	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	lata 20-te XX wieku	
74.	25	Lichwin		585	Mogiła wraz z nagrobkiem Wiktorii Matuszewskiej	po 1944 roku	
75.	26	Lichwin		585	Mogiła wraz z nagrobkiem Jana Myjkowskiego	po 1927 roku	
76.	27	Lichwin		585	Mogiła wraz z nagrobkiem Stefana Chrzanowskiego	po 1945 roku	
77.	**1**	**Lubinka**		**320**	**Cmentarz Wojenny nr**	**1915-17**	**A 31/M z 13.10.2005**

					191 wraz z ogrodzeniem, drzewostanem i najbliższym otoczeniem		**MPZM (uchwała z 2008 roku)**
78.	2	Lubinka		319	Cmentarz Wojenny nr 192 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną, drzewostanem i najbliższym otoczeniem	1915-16	A 32/M z 13.10.2005 MPZM (uchwała z 2008 roku)
79.	3	Lubinka		301	Cmentarz Wojenny nr 189	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
80.	4	Lubinka		40	Drogowskaz cmentarny	1920	
81.	5	Lubinka		218	Krzyż drewniany wraz z drzewostanem	1890	
82.	6	Lubinka		89	Krzyż na rozstaju	lata 20-te XXI wieku (1945 rok)	
83.	7	Lubinka		323	Kapliczka z figurą NMP	lata 20. XX w.	
84.	8	Lubinka	1	98/1	Dom	1921	MPZM (uchwała z 2008 roku)
85.	9	Lubinka	21	55/1	Dom	1920	MPZM (uchwała z 2008 roku)
86.	10	Lubinka	25	16/3	Dom	1920	
87.	11	Lubinka	56	270/3	Dom	1918	MPZM (uchwała z 2008 roku)
88.	12	Lubinka	75	210	Dom	1918	
89.	13	Lubinka	85	119/1	Dom	1920	MPZM (uchwała z 2008 roku)
90.	**1**	**Łowczówek**		**484**	**Cmentarz Wojenny nr 171 wraz z ogrodzeniem, kaplicą cmentarną oraz drzewostanem na cmentarzu**	**1915-16 (kaplica 1925)**	**A-10M z 03.09.2003 MPZM (uchwała z 2008 roku)**
91.	2	Łowczówek		553	Cmentarz Wojenny nr 172 wraz z nagrobkami, krzyżami, drzewostanem oraz murowaną kapliczką	1915-1916	A-1392/M z 21.03.2016 MPZM (uchwała z 2008 roku)
92.	3	Łowczówek	148	542/1	Stacja kolejowa Łowczówek Pleśna	1876	MPZM (uchwała z 2008 roku)
93.	4	Łowczówek	146	542/5	Strażnica kolejowa „12”	1876	MPZM (uchwała z 2008 roku)
94.	5	Łowczówek	132	542/6	Strażnica kolejowa „14"	1876	MPZM (uchwała z 2008 roku)
95.	6	Łowczówek		562/3	Progi na potoku	1940	
96.	7	Łowczówek	215	44	Kapliczka NMP Niepokalanie Poczętej	1917	
97.	8	Łowczówek	8	337/2	Dom	1936	
98.	9	Łowczówek	18	455/2	Dom	1932	MPZM (uchwała z

							2008 roku)
99.	10	Łowczówek	19	302/6	Dom	1928	
100.	11	Łowczówek	34	435	Dom	1900	MPZM (uchwała z 2008 roku)
101.	12	Łowczówek	39	71	Dom (dawna poczta)	1910	MPZM (uchwała z 2008 roku)
102.	13	Łowczówek	42	64/1	Dom	1910	
103.	14	Łowczówek		496	Młyn	1928	MPZM (uchwała z 2008 roku)
104.	15	Łowczówek	53	27/5, 27/6	Dom	1938	MPZM (uchwała z 2008 roku)
105.	16	Łowczówek	55	29/1	Dom	1934	
106.	17	Łowczówek	57	91/1	Dom	1938	
107.	18	Łowczówek	58	98/1	Dom	1902	MPZM (uchwała z 2008 roku)
108.	19	Łowczówek	60	537/10	Dom	1908	
109.	20	Łowczówek	66	166/1	Dom	1928	MPZM (uchwała z 2008 roku)
110.	21	Łowczówek	86	279	Dom	1928	MPZM (uchwała z 2008 roku)
111.	22	Łowczówek	109	174	Dom	1910	MPZM (uchwała z 2008 roku)
112.	**1**	**Pleśna**		**590/2**	**Kościół parafialny pw. WNMP wraz z drzewostanem**	**1924-30**	**A -318 z 4.10.1988 MPZM (uchwała z 2008 roku)**
113.	**2**	Pleśna		590/4, 590/5, 590/6, część 590/7	Teren dawnego kościoła i cmentarza przykościelnego z figurą NMP NP. i drzewostanem	1327 - lata 30-te XX wieku	
114.	3	Pleśna		590/7	Pomnik nagrobny	II połowa XIX w.	
115.	4	Pleśna		590/7	Pomnik nagrobny Rodziny Dietlów na starym cmentarzu przykościelnym	II połowa XIX w.	
116.	5	Pleśna		850/3	Cmentarz choleryczny	1855	
117.	6	Pleśna		632	Cmentarz Wojenny nr 173	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
118.	7	Pleśna		272/6	Krzyż drewniany z lipami	XIX/XX	
119.	8	Pleśna		953	Drogowskaz cmentarny	Ok. 1920	
120.	9	Pleśna		953	Drogowskaz cmentarny	Ok. 1920	
121.	10	Pleśna	119	95/1	Krzyż przydrożny	1943	
122.	11	Pleśna		320/1, 319/2, 319/11 – 319/14	Park podworski	I połowa XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
123.	12	Pleśna	14	733/1	Dom	1903	MPZM (uchwała z 2008 roku)
124.	13	Pleśna	23	358/3	Dom	1930	MPZM (uchwała z 2008 roku)

125.	14	Pleśna	37	682	Dom	1922	
126.	15	Pleśna	67	580	Dom	około 1900 roku	MPZM (uchwała z 2008 roku)
127.	16	Pleśna	117	61/9	Dom	1920	
128.	17	Pleśna	119	95/1	Dom	1937	
129.	18	Pleśna	123	853/3 853/4	Dom	1932	
130.	19	Pleśna	142	279/71	Dom	1910	MPZM (uchwała z 2008 roku)
131.	20	Pleśna	148	264/1	Dom	II poł. XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
132.	21	Pleśna	170A	324/3	Dom	1937	MPZM (uchwała z 2008 roku)
133.	22	Pleśna	172	312	Dom	1936	
134.	23	Pleśna	176	231/3	Dom	lata 30. XX w.	
135.	24	Pleśna	179	438/2	Dom	1939	
136.	25	Pleśna		891/3	Strażnica kolejowa	1876	
137.	26	Pleśna	191	60/1	Dom	Lata 40. XX w.	
138.	27	Pleśna	206	363	Dom	Lata 40 XX w.	
139.	28	Pleśna	209	404	Dom	Lata 30. XX w.	
140.	29	Pleśna	245	803/1	Dom	Lata 30-40 XX w.	
141.	30	Pleśna		245/1, 245/3, 245/4, 244, 817/1, 817/2	Cmentarz parafialny wraz z drzewostanem	połowa XIX wieku	MPZM (uchwała z 2008 roku)
142.	31	Pleśna		245/3	Mogiła ofiar hitleryzmu – miejsce pamięci	1962	
143.	32			245/3	Grobowiec rodziny Kwiatkowskich	po 1924 roku	
144.	33	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Marii Ablewicz	1883	
145.	34	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Kozarskich	około 1890 roku	
146.	35	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Sroczyńskich	po 1901 roku	
147.	36	Pleśna		245/3	Krzyż na grobie Józefa Wójcika	po 1921 roku	
148.	37	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Piotra i Zofii Serwińskich	około 1930 roku	
149.	38	Pleśna		245/1	Krzyż nagrobny bezimienny	około 1910 roku	
150.	39	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny Andrzeja Chochołowicza	około 1930 roku	
151.	40	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny Antoniego Wiśniewskiego	około 1931 roku	
152.	41	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny Elżbiety Armatys	po 1942 roku	

153.	42	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Izi Boryczkówny	1942	
154.	43	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Jakuba Bujaka	po 1917 roku	
155.	44	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny Jana Kordka	po 1928 roku	
156.	45	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Józefa i Marii Lisowskich	1924	
157.	46	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny Józefa Rozy	po 1924 roku	
158.	47	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny wraz z mogiłą Juliusza Markowskiego	po 1943 roku	
159.	48	Pleśna		245/1	Pomnik nagrobny ks. Jana Bajdy	po 1932 roku	
160.	49	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Mari Krasuskiej	po 1955 roku	
161.	50	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Marii Onaker	po 1903 roku	
162.	51	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Marii Stilkr	po 1892 roku	
163.	52	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Pawła Baszczewskiego	po 1938 roku	
164.	53	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny Pawła Szablowskiego	po 1938 roku	
165.	54	Pleśna		245/3	Pomnik nagrobny ks. Wojciecha Łątki	po 1914 roku	
166.	55	Pleśna		245/3	Mogiła Henryka Zabawy – miejsce pamięci	1948	
167.	**1**	**Rychwałd**		228	Kapliczka domkowa NMP	1885	MPZM (uchwała z 2008 roku)
168.	2	Rychwałd		160/4	Kapliczka św. Jana Nepomucena	1849	MPZM (uchwała z 2008 roku)
169.	3	Rychwałd	19A	338/1	Krzyż przydrożny	1956	
170.	4	Rychwałd		399	Cmentarz Wojenny Nr 188	1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
171.	5	Rychwałd		291, 298/2	Figura NMP Niepokalanie Poczętej	1898	
172.	6	Rychwałd		280/6	Grób rozstrzelanego w 1944 r. – miejsce pamięci	1948	
173.	7	Rychwałd		52/2	Mogiła zbiorowa w "Lesie Lubińskim" – miejsce pamięci		
174.	8	Rychwałd		25/1	Pomnik nagrobny rozstrzelanych – miejsce pamięci		
175.	9	Rychwałd	9	109	Dom	1949	

176.	10	Rychwałd	53	277	Dom	1939	MPZM (uchwała z 2008 roku)
177.	11	Rychwałd	73	229/7	Dom	1946	
178.	12	Rychwałd	86	202/1	Dom	1928	
179.	13	Rychwałd	109	153/5	Obora	1920	
180.	**1**	**Rzuchowa**	**2**	**75/4**	**Dwór w zespole dworskim**	**XVII – XX w.**	**A-1408/M z 04.02.2016 MPZM (uchwała z 2008 roku)**
181.	2	Rzuchowa	2	75/4	Park w zespole dworskim	XIX-XX w	A-1408/M z 04.02.2016 MPZM (uchwała z 2008 roku)
182.	3	Rzuchowa		254	Krzyż na głazie – miejsce pamięci	Lata 70. XX w.	
183.	4	Rzuchowa		76/2	Budynek podworski mieszkalno-gospodarczy	XIX/XX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
184.	5	Rzuchowa		179	Kapliczka domkowa	I połowa XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
185.	6	Rzuchowa		97/13	Figura NMP Niepokalanie Poczętej	XIX/XX w.	
186.	7	Rzuchowa		57/7	Figura NSJ	1947	
187.	8	Rzuchowa	194	349	Figura Matki Bożej Różańcowej	1946	
188.	9	Rzuchowa		473/1	Figura Serca NMP	1943	
189.	10	Rzuchowa	9	83/7	Krzyż drewniany	1957	
190.	11	Rzuchowa	6	87/1	Dom	1918 r.	
191.	12	Rzuchowa	9	83/7	Dom	1920	MPZM (uchwała z 2008 roku)
192.	13	Rzuchowa	10	84/1	Dom	1918	MPZM (uchwała z 2008 roku)
193.	14	Rzuchowa	20	72/4	Dom	1939	
194.	15	Rzuchowa	50	213/2	Dom	1925	
195.	16	Rzuchowa	101	203	Dom	1931	
196.	17	Rzuchowa	135	348	Dom	Lata 40.XX w.	
197.	18	Rzuchowa	135	348	Stodoła	Lata 40.XX w.	
198.	19	Rzuchowa	138	307/6	Dom	Lata 40. XX w.	
199.	20	Rzuchowa	156	406/28	Dom	Lata 40. XX w.	
200.	**1**	**Szczepanowice**		**715/3**	**Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca Maryi**	**1948**	
201.	2	Szczepanowice	112	715/3	Dom parafialny	1958-60	
202.	3	Szczepanowice		990	Cmentarz Wojenny nr 194 wraz z ogrodzeniem i liściastym drzewostanem	1915-17	A 1206/M z 22.04.2010 MPZM (uchwała z 2008 roku)
203.	4	Szczepanowice		307/4	Cmentarz Wojenny nr 195 wraz z figurą NMP NP oraz drzewostanem	1915-17	MPZM (uchwała z 2008 roku)

204.	5	Szczepanowice		125	Cmentarz Wojenny nr 197 i kalwiński	XVI w.- pocz. XIX w. i 1915-16	MPZM (uchwała z 2008 roku)
205.	6	Szczepanowice		1006	Zespół pomników związanych z II WŚ. - miejsce pamięci	1960	
206.	7	Szczepanowice		464	Krzyż żeliwny	1910	
207.	8	Szczepanowice		326/3	Figura NMP Niepokalanie Poczętej wraz z drzewostanem	1892	
208.	9	Szczepanowice	206	230	Figura Matki Bożej z Dzieciątkiem wraz z drzewostanem	Koniec XIX w.	
209.	10	Szczepanowice	38	357	Kamienny krzyż	1876	
210.	11	Szczepanowice	331	642/4	Figura Matki Bożej Różańcowej	1891	
211.	12	Szczepanowice	15	182/6	Figura NMP Niepokalanie Poczętej	około 1870 roku	
212.	13	Szczepanowice		720	Krzyż kamienny wraz z drzewostanem	1895	
213.	14	Szczepanowice	30	327/2	Dom	lata. 50 XX w.	
214.	15	Szczepanowice	38	357	Dom	lata 50. XX w.	
215.	16	Szczepanowice	59	895	Dom	1920	MPZM (uchwała z 2008 roku)
216.	17	Szczepanowice	103	707	Stodoła	1910	
217.	18	Szczepanowice	105	703/3	Dom	1936	
218.	19	Szczepanowice	114	696	Stodoła	1937	MPZM (uchwała z 2008 roku)
219.	20	Szczepanowice	114	696	Piwnica	1900	
220.	21	Szczepanowice	117	697	Dom	Koniec XIX w.	MPZM (uchwała z 2008 roku)
221.	22	Szczepanowice	119	853	Dom	I połowa XX w.	
222.	23	Szczepanowice	128	638	Dom	I połowa XX w.	
223.	24	Szczepanowice	143	636/3	Dom	1910	
224.	25	Szczepanowice	172	507	Dom	1939	MPZM (uchwała z 2008 roku)
225.	26	Szczepanowice	176	419	Dom	1930	
226.	27	Szczepanowice	176	419	Kuźnia	1930	
227.	28	Szczepanowice	199	95	Stodoła	1935	
228.	29	Szczepanowice	199	95	Obora	1935	
229.	30	Szczepanowice		161	Drogowskaz cmentarny	około 1918 roku	
230.	31	Szczepanowice		254/1	Cmentarz parafialny	2 połowa XIX wieku	MPZM (uchwała z 2008 roku)
231.	**1**	**Świebodzin**	**107**	**103/31**	**Stacja kolejowa Kłokowa**	**1876**	
232.	2	Świebodzin		319	Figura Matki Bożej Różańcowej wraz z drzewostanem	1919	

233.	3	Świebodzin		56/4	Krzyż przydrożny	1919	
234.	4	Świebodzin	21	291	Dom	1920	
235.	5	Świebodzin	22	292/1	Dom	1923	
236.	6	Świebodzin	27	375/3	Dom	1939	MPZM (uchwała z 2008 roku)
237.	7	Świebodzin	48	276/3	Dom	1930	
238.	8	Świebodzin	68	323/4	Dom	1938	MPZM (uchwała z 2008 roku)
239.	9	Świebodzin	78	147/2	Dom	około 1910 roku	
240.	10	Świebodzin	90	51/6	Dom	1938	MPZM (uchwała z 2008 roku)
241.	**1**	**Woźniczna**		**344**	**Cmentarz Wojenny nr 177 wraz z ogrodzeniem i bramą**	**1915-16**	**A 1174/M z 5.11.2009 MPZM (uchwała z 2008 roku)**
242.	2	Woźniczna		117/2	Cmentarz Wojenny nr 178 wraz z ogrodzeniem	1915-16	A 1173/M z 5.11.2009 MPZM (uchwała z 2008 roku)
243.	3	Woźniczna		43/2	Cmentarz Wojenny nr 179 wraz z ogrodzeniem i otoczeniem	1915-16	A-427/M z 16.04.2009 MPZM (uchwała z 2008 roku)
244.	4	Woźniczna	64	6/4	Strażnica kolejowa	1876	
245.	5	Woźniczna	naprzeciw 41	121/2	Kapliczka NMP Niepokalanie Poczętej	1954	
246.	6	Woźniczna	2	46/2	Dom	1930	MPZM (uchwała z 2008 roku)
247.	7	Woźniczna	6	55/9, 55/10	Dom	1930	MPZM (uchwała z 2008 roku)
248.	8	Woźniczna	18	273	Dom	1938	
249.	9	Woźniczna	39	122	Dom	1940	
250.	10	Woźniczna	49	85/5	Dworek w Ostoi	1912	MPZM (uchwała z 2008 roku)
251.	11	Woźniczna		40/1, 39 (na granicy)	Krzyż – miejsce pamięci	1912	

Załącznik 2

Stanowiska archeologiczne w GEZ Pleśna[3]

L.P.	NAZWA	OBSZAR_AZP	STAN_MIEJS	STAN_OBSZ	FUNKCJA	DATOWANIE
1	Dąbrówka Szczepanowska (obręb Lubinka)	105-65	1	18	cmentarzysko kurhanowe	wczesne średniowiecze
2	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	2	73	ślad osadniczy	pradzieje
3	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	3	74	osady, ślad osadniczy	prehistoria, epoka kamienia, wczesne średniowiecze
4	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	4	75	osada, ślad osadniczy	prehistoria, wczesne średniowiecze
5	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	5	76	osada	pradzieje
6	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	6	77	osada, ślad osadniczy	prehistoria, epoka brązu
7	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	7	78	ślady osadnicze	prehistoria, neolit , wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
8	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	8	79	ślady osadnictwa, osada	prehistoria, epoka kamienia, epoka brązu, późne średniowiecze - nowożytność
9	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	9	80	ślady osadnictwa, osada	prehistoria, wczesne średniowiecze IX–X w., późne średniowiecze
10	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	10	81	osady	epoka brązu, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
11	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	11	82	ślad osadniczy	neolit
12	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	12	83	ślad osadniczy	prehistoria, wczesne średniowiecze
13	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	13	84	ślad osadniczy	okres rzymski (kultura przeworska)
14	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	14	85	ślad osadniczy	pradzieje
15	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	15	86	ślad osadniczy, osada	epoka kamienia, późny okres rzymski (kultura przeworska)
16	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	16	87	ślad osadniczy	pradzieje
17	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	17	88	ślad osadniczy	pradzieje

[3] Obiekty podświetlone oznaczają stanowiska archeologiczne bez dokładnej lokalizacji w terenie (archiwlane)

18	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	18	89	ślad osadniczy	neolit (kultura pucharów lejkowatych)
19	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	19	90	ślady osadnicze	neolit, prehistoria
20	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	20	91	ślad osadniczy	pradzieje
21	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	21	92	ślad osadniczy	epoka kamienia
22	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	22	93	osada, ślad osadniczy	prehistoria, wczesna epoka brązu
23	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	23	94	ślady osadnicze	prehistoria, wczesne średniowiecze
24	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	24	95	ślad osadniczy	pradzieje
25	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	25	96	ślad osadniczy	pradzieje
26	Dąbrówka Szczepanowska	105-65	26	97	ślady osadnicze	okres rzymski (kultura przeworska), wczesne średniowiecze
27	Dąbrówka Szczepanowska (obręb Szczepanowice)	105-65	27	98	ślad osadniczy	pradzieje
28	Janowice	105-65	1	70	ślad osadniczy	pradzieje
29	Janowice	105-65	2	71	ślad osadniczy	pradzieje
30	Janowice	105-65	3	72	ślad osadniczy	pradzieje
31	Janowice	106-65	4	59	ślad osadniczy	epoka brązu (kultura łużycka)
32	Janowice	106-65	6	61	osady	prehistoria, epoka brązu (kultura łużycka), późne średniowiecze
33	Janowice	106-65	7	62	osada	epoka brązu
34	Janowice	106-65	8	63	osada, ślad osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze
35	Janowice	106-65	9	64	ślad osadniczy	pradzieje
36	Janowice	106-65	10	65	ślad osadniczy	pradzieje
37	Janowice	106-65	11	66	ślad osadniczy	pradzieje
38	Janowice	106-65	12	67	osada	pradzieje
39	Janowice	106-65	13	68	osada, ślad osadniczy	epoka brązu/okres halsztacki (kultura łużycka), późne średniowiecze
40	Janowice	106-65	14	69	ślady osadnicze	pradzieje, późne średniowiecze

41	Janowice	106-65	15	70	osady	epoka brązu (kultura łużycka), wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
42	Janowice	106-65	16	71	osady, ślady osadnicze	prehistoria, epoka brązu (kultura łużycka), wczesne średniowiecze
43	Janowice	106-65	17	72	osady	pradzieje, kultura łużycka, późne średniowiecze
44	Janowice	106-65	18	73	osada, ślad osadniczy	pradzieje, neolit
45	Janowice	106-65	19	74	osady, ślad osadniczy	epoka brązu (kultura łużycka), późny okres rzymski, późne średniowiecze
46	Janowice	106-65	20	75	osady	epoka brązu (kultura łużycka), późne średniowiecze
47	Janowice	106-65	21	76	ślad osadniczy	pradzieje
48	Janowice	106-65	22	77	ślad osadniczy	epoka kamienia
49	Janowice	106-65	23	82	ślady osadnicze	pradzieje, późne średniowiecze
50	Janowice	106-65	24	83	ślad osadniczy	epoka kamienia
51	Janowice	106-65	25	84	ślad osadniczy	późne średniowiecze
52	Janowice	106-65	26	85	ślad osadniczy	epoka brązu (kultura łużycka)
53	Janowice	106-65	27	86	osady	prehistoria, epoka brązu/okres halsztacki (kultura łużycka), wczesne średniowiecze
54	Janowice	106-65	28	87	osady, ślad osadniczy	prehistoria, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
55	Janowice	106-65	29	88	osada, ślady osadnicze	prehistoria, późne średniowiecze
56	Janowice	106-65	30	89	ślady osadnicze	pradzieje, późne średniowiecze
57	Janowice	106-65	31	90	osada	pradzieje
58	Janowice	106-65	32	91	osada	pradzieje
59	Janowice	106-65	33	92	osada	pradzieje
60	Janowice	106-65	34	93	osada, ślad osadniczy	pradzieje, wczesne średniowiecze
61	Janowice	106-65	35	94	osada	pradzieje
62	Janowice	106-65	36	95	ślad osadniczy	epoka brązu/okres halsztacki (kultura łużycka)
63	Janowice	106-65	37	96	ślady osadnicze	pradzieje, epoka kamienia
64	Janowice	106-65	38	97	ślad osadniczy	neolit

65	Janowice	106-65	39	98	ślad osadniczy, osada	pradzieje, późne średniowiecze
66	Janowice	106-65	40	99	osady	pradzieje, wczesne średniowiecze
67	Janowice	106-65	41	100	osada	pradzieje
68	Janowice	106-65	42	101	ślad osadniczy	pradzieje
69	Janowice	106-65	43	102	ślady osadniczy	prehistoria, późne średniowiecze/nowo żytność
70	Janowice	106-65	44	103	osada, ślad osadniczy	epoka brązu (kultura łużycka), późne średniowiecze
71	Janowice	106-65	45	104	ślady osadnicze, osada	prehistoria, wczesne średniowiecze, czasy nowożytne
72	Janowice	106-65	46	105	ślad osadniczy, osady	pradzieje, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
73	Janowice	106-65	47	106	osady	pradzieje, późne średniowiecze
74	Janowice	106-65	48	107	osada	pradzieje
75	Janowice	106-65	49	108	ślad osadniczy	wczesne średniowiecze
76	Janowice	106-65	50	109	osada	pradzieje
77	Janowice	106-65	51	110	ślad osadniczy	pradzieje
78	Janowice	106-65	52	111	osada	epoka brązu/okres halsztacki
79	Janowice	106-65	53	112	ślad osadniczy	pradzieje
80	Janowice	106-65	54	113	ślad osadniczy	późna epoka brązu/wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)
81	Janowice	106-65	55	114	gródek	XIII wiek
82	Lichwin	106-66	1	1	ślad osadniczy	neolit
83	Lichwin	106-66	2	2	ślad osadniczy	neolit (kultura ceramiki sznurowej)
84	Lichwin	106-66	3	3	ślad osadniczy	nieokreślona
85	Lichwin	106-66	4	8	ślad osadniczy	neolit
86	Lichwin	106-66	5	9	ślady osadnicze	epoka kamienia, późne średniowiecze
87	Lichwin	106-66	6	10	ślad osadniczy	epoka kamienia
88	Lichwin	106-66	7	11	ślad osadniczy	epoka kamienia
89	Lichwin	106-66	8	12	ślady osadnicze	epoka kamienia, późne średniowiecze
90	Lichwin	106-66	9	13	ślad osadniczy	późny okres rzymski

91	Lichwin	106-66	10	14	ślad osadniczy, osada	późny okres rzymski, późne średniowiecze
92	Lichwin	106-66	11	15	ślad osadniczy	epoka kamienia
93	Lichwin	106-66	12	16	ślady osadnicze	epoka kamienia, nieokreślona
94	Lichwin	106-66	13	17	ślad osadniczy	epoka kamienia
95	Lichwin	106-66	14	18	ślad osadniczy	epoka kamienia
96	Lichwin	106-66	15	19	ślady osadnicze	późne średniowiecze, nowożytność
97	Lichwin	106-66	16	20	ślad osadniczy	epoka kamienia
98	Lichwin	106-66	17	21	ślad osadniczy	epoka kamienia
99	Lichwin	106-66	18	22	ślady osadnicze	epoka kamienia, późne średniowiecze
100	Lichwin	106-66	19	23	ślady osadnicze	prehistoria, epoka kamienia, nowożytność
101	Lichwin	106-66	20	24	ślady osadnicze	epoka kamienia, późne średniowiecze
102	Lichwin	106-66	21	25	osada	późne średniowiecze
103	Lichwin	106-66	22	26	ślad osadniczy	epoka kamienia
104	Lichwin	106-66	23	27	ślad osadniczy	epoka kamienia
105	Lichwin	106-66	24	28	ślady osadnicze	prehistoria, epoka kamienia, późne średniowiecze
106	Lichwin	106-66	25	29	ślad osadniczy	epoka kamienia
107	Lichwin	106-66	26	30	ślad osadniczy	epoka kamienia
108	Lichwin	106-66	27	31	ślad osadniczy	epoka kamienia
109	Lichwin	106-66	28	32	ślad osadniczy	epoka kamienia
110	Lichwin	106-66	29	33	ślad osadniczy	epoka kamienia
111	Lichwin	106-66	30	34	ślad osadniczy	epoka kamienia
112	Lichwin	106-66	31	35	ślad osadniczy	epoka kamienia
113	Lichwin	106-66	32	36	ślad osadniczy	epoka kamienia
114	Lichwin	106-66	33	37	ślad osadniczy	epoka kamienia
115	Lichwin	106-66	34	38	ślad osadniczy	wczesna epoka brązu
116	Lichwin	106-66	35	39	ślady, osadnicze, osada	neolit, wczesna epoka brązu, pradzieje
117	Lichwin	106-66	36	40	ślad osadniczy	neolit

118	Lichwin	106-66	37	41	ślad osadniczy	epoka kamienia
119	Chojnik (obręb Lichwin)	106-66	10	44	ślad osadniczy	epoka kamienia
120	Lubinka	106-65	1	2	cmentarzysko kurhanowe	wczesne średniowiecze
121	Lubinka	106-65	2	78	ślad osadniczy	epoka kamienia
122	Lubinka	106-65	3	79	kopiec	nieznana
123	Lubinka	106-65	4	80	ślad osadniczy	epoka kamienia
124	Lubinka (obręb Janowice)	106-65	5	81	ślad osadniczy	epoka kamienia
125	Łowczówek	105-66	1	15	osady	prehistoria, późny okres rzymski (kultura przeworska), wczesne średniowiecze
126	Łowczówek	105-66	2	24	ślady osadnicze	pradzieje, epoka kamienia
127	Łowczówek	105-66	3	25	osada, ślad osadniczy	późne średniowiecze, nowożytność
128	Łowczówek	105-66	4	26	ślad osadniczy, osady	prehistoria, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
129	Pleśna (obręb Łowczówek)	105-66	1	5	ślady osadnicze, osada	neolit, epoka brązu (kultura łużycka), późny okres rzymski (kultura przeworska)
130	Pleśna	105-66	2	21	osada	średniowiecze
131	Pleśna	105-66	3	22	osada, ślady osadnicze	późne średniowiecze, nowożytność
132	Pleśna	105-66	4	23	osada	późne średniowiecze
133	Rychwałd	105-66	1	4	obozowisko	neolit
134	Rychwałd	106-66	2	4	ślad osadniczy	epoka kamienia
135	Rychwałd	106-66	3	5	ślad osadniczy	epoka kamienia
136	Rychwałd	106-66	4	6	ślad osadniczy	epoka kamienia
137	Rychwałd	106-66	5	7	ślad osadniczy	epoka kamienia
138	Rzuchowa	105-66	1	2	osada	wczesne średniowiecze
139	Rzuchowa	105-66	2	3	osada	pradzieje
140	Szczepanowice	105-65	1	13	cmentarzysko popielnicowe	nieokreślona
141	Szczepanowice	105-65	2	14	ślad osadniczy	epoka kamienia
142	Szczepanowice	105-65	3	15	ślad osadniczy, osada	okres rzymski, późne średniowiecze

143	Szczepanowice	105-65	4	16	ślad osadniczy, osada	późny okres rzymski (kultura przeworska), nowożytność
144	Szczepanowice	105-65	5	17	osady	wczesne średniowiecze, późne średniowiecze
145	Szczepanowice	105-65	6	99	ślad osadniczy	epoka kamienia
146	Szczepanowice	105-65	7	100	ślad osadniczy	pradzieje
147	Szczepanowice (obręb Dąbrówka Szczepanowska)	105-65	8	101	ślady osadnicze	epoka kamienia, późne średniowiecze
148	Szczepanowice	105-65	9	102	ślad osadniczy	pradzieje
149	Szczepanowice	105-65	10	103	ślady osadnicze	pradzieje, późny okres rzymski
150	Szczepanowice	105-65	11	104	osada	okres rzymski (kultura przeworska)
151	Szczepanowice	105-65	12	105	ślad osadniczy	neolit
152	Szczepanowice	105-65	13	106	osada	późny okres rzymski (kultura przeworska)
153	Szczepanowice	105-65	14	107	osada	pradzieje
154	Szczepanowice	105-65	15	108	ślad osadniczy	epoka kamienia
155	Szczepanowice	105-65	16	109	ślad osadniczy	epoka kamienia
156	Szczepanowice	105-65	17	110	osada	wczesna epoka brązu
157	Szczepanowice	105-65	18	111	osady	prehistoria, późne średniowiecze/nowo żytność
158	Szczepanowice	105-65	19	112	osada	pradzieje
159	Szczepanowice	105-65	20	113	ślad osadniczy	późne średniowiecze
160	Szczepanowice	105-65	21	114	ślad osadniczy	pradzieje
161	Szczepanowice	105-65	22	115	osady	pradzieje, wczesne średniowiecze
162	Szczepanowice	105-65	23	116	ślad osadnictwa, osada	wczesne, średniowiecze, nowożytność
163	Szczepanowice	105-65	24	117	osada	wczesne, średniowiecze
164	Szczepanowice	105-65	25	118	osada	wczesne, średniowiecze
165	Szczepanowice	105-65	26	119	ślad osadniczy	neolit
166	Szczepanowice	105-65	27	120	osady	pradzieje, późne średniowiecze/nowo żytność
167	Szczepanowice	105-65	28	121	osada	okres rzymski (kultura przeworska)
168	Szczepanowice	105-65	29	122	ślad osadniczy	neolit

169	Szczepanowice	105-65	30	123	ślad osadniczy	epoka brązu (kultura łużycka)
170	Szczepanowice	105-65	31	124	ślad osadniczy	epoka kamienia
171	Szczepanowice	105-65	32	125	ślad osadniczy	paleolit schyłkowy
172	Szczepanowice	105-65	33	126	ślad osadniczy	późny okres rzymski (kultura przeworska)
173	Szczepanowice	105-65	34	127	ślad osadniczy	pradzieje, późne średniowiecze
174	Szczepanowice	105-65	35	128	ślad osadniczy	prehistoria, epoka kamienia, późne średniowiecze
175	Szczepanowice	105-65	36	129	osada	pradzieje
176	Świebodzin	105-66	1	6	osada, ślady osadnicze	epoka brązu, późny okres rzymski, późne średniowiecze
177	Świebodzin	105-66	3	8	osada	późny okres rzymski (kultura przeworska)
178	Świebodzin	105-66	4	9	ślad osadniczy	neolit
179	Świebodzin (dawniej Kłokowa)	105-66	5	12	osada	późny okres rzymski (kultura przeworska)
180	Woźniczna	105-66	1	13	ślady osadnicze, osady	okres rzymski (kultura przeworska), epoka brązu (kultura łużycka), wczesne i późne średniowiecze, prehistoria
181	Woźniczna	105-66	2	14	osada	późny okres rzymski (kultura przeworska)
182	Wróblowice (obręb Janowice)	106-65	20	54	osada	późny okres rzymski (kultura przeworska)

Przewodniczący Rady

Janusz Jarząb